

nummer 1 • mei 2001

1

VOORUIT

Leerstof voor begaafde kinderen op de basisschool

In dit nummer o.m.:

Vooruit is vernieuwd! • De theorie van Howard Gardner • Interview met Lya van den Hoogen, R.K. Basisschool Klein Heyendaal, Nijmegen • Educatie in het Joods Historisch Museum • SET! • Lesmateriaal

Centrum voor begaafdheidsonderzoek

 Samsom

Inhoud

Theoretisch:

Voorwoord:	3
VOORUIT is vernieuwd!	
Zes Lescategorieën	4
De theorie van Howard Gardner	
Rubrieken:	
Bij ons op school...	5
Interview met Lya van den Hoogen, R.K. Basisschool Klein-Heyendaal, Nijmegen <i>Maryan Camps</i>	
Leren buiten school	7
Educatie in het Joods Historisch Museum Interview met Petra Katzenstein <i>Walter van der Kaaij</i>	
Spelen en leren	9
SET! <i>Els Schrover</i>	
Waar kan ik nog iets leren?	10
Informatie over de ECHA-cursus Studiedag voor leerkrachten	

Lesmateriaal

Rekenen	11
Les 1: Codes kraken en maken Les 2: Het nut van afronden	
Taal	20
Les 3: Kalender-kleintjes Les 4: Telefoonpraat	
Ruimtelijk/creatief	26
Les 5: Kleuren	
Sociaal/emotioneel	30
Les 6: Ziek & zielig: help 's een handje! Les 7: Emoties? Je neus!	
Praktisch	37
Les 8: Experiment: Hoe gevoelig is je huid?	
Varia	40
Les 9: Denken over zaadjes Les 10: Stoelen	

Verantwoording:

De volgende lessen zijn bewerkingen. Het bronmateriaal wordt hieronder vermeld	
Les 3: Kalender-kleintjes	
Troy Cole: Minute Minders Challenge, Issue 73, pp 37 en 38	
Les 5: Kleuren	
Ginger Carey: The Colors of My World Challenge, Issue 73, pp 3 - 5	
Les 7 Emoties? Je neus!	
Wendy N. Cohen: Emotional Forced Associations Challenge, Issue 90, pp 56	
Les 8 Experiment: Hoe gevoelig is je huid?	
In: Méga-Expériences, p 50 Ed. Nathan, Parijs, 1995	
Les 9 Denken over zaadjes	
Jennifer Taylor Cox en Christine Oberdorf: Sowing Seeds Task Challenge, Issue 90, pp 49 - 51	
Les 10 Stoelen	
Alice N. Rice: Chairs Challenge, Issue 73, pp18 - 22	

Register

	Titel	Vooruit nr.	Pagina	Moeilijkheidsgraad
Rekenen	Codes kraken en maken	1	11	☹☹☹ en ☹☹☹
	Het nut van afronden	1	15	☹☹☹
Taal	Kalenderkleintjes	1	20	n.v.t.
	Telefoonpraat	1	23	☹☹☹ en ☹☹☹
Ruimtelijk/creatief	Kleuren	1	26	☹☹☹, ☹☹☹ en ☹☹☹
Sociaal/emotioneel	Ziek en zielig: help 's een handje	1	30	☹☹☹ en ☹☹☹
	Emoties? Je neus!	1	34	☹☹☹
Praktisch	Experiment: hoe gevoelig is je huid?	1	37	☹☹☹ en ☹☹☹
Varia	Denken over zaadjes	1	40	☹☹☹ en ☹☹☹
	Stoelen	1	46	☹☹☹, ☹☹☹ en ☹☹☹

Adressen:	Colofon	Abonnementen
CBO (Centrum voor Begaafdheids Onderzoek) Universiteit Nijmegen (Professor Dr F. J. Mönks) Montessorilaan 3 Postbus 9104 6500 HE Nijmegen Tel: 024 - 3616146 Fax: 024 - 3615480	Redactie Els Schrover (hoofdredactie) Maryan Camps Hélène van Haren Walter van der Kaaij Anda Schippers	Voor abonnementen en/of vragen over verzending kunt u contact opnemen met: Uitgeverij Samsom Afdeling Klantenservice Postbus 4 2400 MA Alphen aan den Rijn Tel: 0172 - 466834
Psychologische Adviespraktijk Begaafden Professor Dr P. Span Louis Bouwmeesterlaan 77 3584 GE Utrecht Tel: 030 - 2511995	Raad van Advies P.J. Mönks W.A.M. Peters	Prijs f 179,-
	Redactieadres VOORUIT-redactie CBO (Centrum voor Begaafdheids Onderzoek) Postbus 9104 6500 HE Nijmegen e.schrover@psych.kun.nl	ISBN 9065010858
	Vormgeving Verheul en De Geus Communicatie BV	Vooruit verschijnt drie keer per jaar.

Stoelen

Sommige onderdelen van stoelen hebben namen van onderdelen van het menselijk lichaam. Bijvoorbeeld een rug. Welke lichaamsdelen komen nog meer voor in stoelen?

10. Stoelenmuseum

Je mag een nieuw stoelenmuseum inrichten. Er zijn vijf zalen en je wilt zoveel mogelijk verschillende stoelen laten zien. Bedenk welke stoelen je wilt laten zien en ook hoe je ze verdeelt over de zalen. Maak een maquette, of schrijf een rondleiding (met catalogus) door het museum.

11. Heel vroeger waren ze ook al lui...

Stoelen lijken er al te zijn zolang er mensen zijn. Zouden holbewoners ook gezeten hebben? Waarop? We hebben al afbeeldingen van stoelen van vijfduizend jaar geleden. Hele oude stoelen die nog bewaard gebleven zijn, zijn meestal van steen. Waarom niet van hout, denk je? Bedenk materialen waar stoelen nu van gemaakt worden en zet er een voordeel en een nadeel achter.

Bijvoorbeeld plastic (tuinstoel) + gemakkelijk verplaatsbaar
- niet heel sterk.

Maak een lijstje met minstens vijf materialen.

12. Stoelen en hun poten

Er zijn stoelen met één poot (welke?) en met drie, vier of vijf poten. Zijn er ook stoelen met twee poten of zonder poten? Waarom wel of waarom niet?

Vooruit bestaat 10 jaar en is in die tijd uitgegroeid tot een bekend blad met veel gebruikers. Regelmatig krijgen we berichtjes van onze lezers: brieven van hele schoolklassen die zich over moeilijke Vooruit-rekenopgaven gebogen hebben; telefoontjes of e-mails van leerkrachten die op zoek zijn naar spellen uit de rubriek 'Spelen en leren'; van intern begeleiders die een studiedag voor hun collega's organiseren en meer willen weten over het gebruik van Vooruit in de klas; van ouders, die een 'lespakket-op-maat' voor hun kind willen samenstellen... En soms, op hele leuke momenten: complimenten van enthousiaste gebruikers.

Vooruit is vernieuwd!

In die tien jaar hebben we ook heel wat nuttige informatie gekregen van verschillende lezers. Al die informatie is nu door ons geïnventariseerd en gebundeld, en werd gebruikt voor de nieuwe opzet van Vooruit die u nu in handen heeft.

We hebben drie nieuwe doelstellingen geformuleerd:

1. het lesmateriaal moet in een oogopslag te overzien zijn, zodat je als leerkracht heel snel weet waar je bijvoorbeeld een rekenles vindt voor een slimme beginner die je zelfstandig aan het werk wilt zetten. Of een taalles voor een bovenbouw-project;
2. de didactische opzet van de les moet helder zijn. Je hebt als leerkracht een goed 'handvat' nodig, om te weten wát het kind nu precies aan het leren is: welke (denk) vaardigheid oefent hij/zij met deze les, zodat je ook in gesprekken met ouders goed kunt laten zien, wat het leerpad voor hun hoogbegaafde kind is in jouw klas en waarom;
3. er is toegankelijke achtergrondinformatie nodig over hoogbegaafde leerlingen in de praktijk van school. Het theoretische deel van Vooruit moet daarom een vraagbaak worden waar je snel iets kunt vinden over, bijvoorbeeld, hoogbegaafdheid en dyslexie, of extreem jonge hoogbegaafden op school.

U zult dus gaan merken dat er op allerlei manieren meer structuur komt in de manier waarop het lesmateriaal in Vooruit gepresenteerd gaat worden. Allereerst is er gekozen voor een lay-out waardoor u meteen ziet welke lessen er op een bepaald vakgebied geboden worden. Elk nummer van Vooruit biedt vanaf nu telkens minimaal tien lessen

(in opklimmende moeilijkheidsgraad) op de volgende zes gebieden: rekenen, taal, ruimtelijk/creatief, sociaal-emotioneel, praktisch (experimenten), en tenslotte een categorie varia, voor interessant materiaal dat niet anders onder te brengen is.

Vervolgens vindt u bij iedere les, een nieuwe 'pagina voor de leerkracht'. Naast de praktische informatie die u gewend was, wordt nu ook benoemd welke vaardigheden van de leerling u met dit materiaal kunt testen. Daarnaast ziet u onder het kopje 'zwaarte van de opdrachten' per opgave nog een puzzel-symbooltje om snel te weten of de les voor beginners (één), gevorderden (twee) of superdenkers is (drie puzzelstukjes).

Altijd alle antwoorden!

We hebben het idee dat het prettiger en gemakkelijker wordt om Vooruit te gebruiken wanneer u altijd weet dat u snel de antwoorden en oplossingen van alle opdrachten kunt vinden. Die staan dus altijd op de bladzijde met informatie voor de leerkracht. Omdat het bij veel Vooruit-opdrachten minstens net zo belangrijk is om met het kind te bespreken hoe het aan een bepaald antwoord gekomen is, vindt u op de plaatsen waar dat aan de orde is, óók het proces om tot een antwoord te komen uitgebreid beschreven. Daarnaast biedt de bladzijde voor de leerkracht u ook de achtergrond van de opzet van de les, met daarbij informatie over welke specifieke denkvaardigheden er met de les getraind worden. Zo beheerst u de leerstof volledig en kunt u iedere leerling die nog met vragen komt, optimaal, en snel, begeleiden. Maar bovendien helpt de pagina voor de leerkracht u om voor de leerling een leerpad op maat uit te

stippelen. U weet het niveau van de les én de denkvaardigheid die ermee geoefend wordt. Nu kunt u kiezen: heeft het kind meer oefening nodig? Een hoger of lager niveau? Of wilt u dezelfde vaardigheden en hetzelfde niveau oefenen, maar nu met een ander onderwerp, taal of rekenen, bijvoorbeeld?

Portfolio

Wanneer u het kind een map laat inrichten met al het gemaakte Vooruit-werk, heeft u een steeds uitgebreider inzicht in de specifieke vaardigheden, voorkeuren en afkeren van het kind. Favoriete onderwerpen en denkstijlen, niveau van werken: zo kunt u de ouders heel gedetailleerd over de vorderingen van hun kind berichten. Op deze map komen we nog uitgebreider terug dit jaar.

En tenslotte is de Nieuwsbrief, die altijd los van de lespakketten verscheen, nu samengevoegd met het lesmateriaal. In plaats van driemaal per jaar een lespakket, afgewisseld met driemaal per jaar een Nieuwsbrief, verschijnt Vooruit nu drie keer per jaar als combinatie.

In de volgende artikelen vindt u de achtergrondinformatie bij alle nieuwe ideeën. Wij wensen u veel plezier met de nieuwe Vooruit!

Redactie en uitgever Vooruit

De grootste verandering die u zult aantreffen in Vooruit nieuwe stijl is dat u meer overzicht zult hebben over de lessen. We gaan vanaf nu namelijk werken met vaste onderwerpen, die u in ieder nummer van Vooruit zult tegenkomen. Er is gekozen voor zes les-categorieën: rekenen, taal, ruimtelijk/creatief, sociaal/emotioneel, praktisch en varia

Zes lescategorieën, de theorie van Howard Gardner

Tot nu toe was Vooruit eigenlijk één grote categorie varia. Het was de bedoeling dat zo héél verschillende gebruikersgroepen altijd wel iets van hun gading zouden vinden. Natuurlijk blijft dat zo, maar vanaf nu kunt u gericht gaan zoeken. Hebt u een rekenles nodig voor een beginnertje? Dan kijkt u bij de categorie rekenen op de pagina voor de leerkracht, of u onder het kopje 'zwaarte van de opdrachten' een opgave met één puzzelstukje vindt. Zijn er in deze aflevering van Vooruit net alleen rekenlessen met méér puzzelstukjes te vinden, dan kunt u ook nog even verder kijken op deze pagina: die is ook uitgebreid, en behalve de oplossingen zult u daar ook dikwijls voorstellen vinden om het materiaal op een eenvoudiger manier aan te bieden voor in de kleutergroepen. De nieuwe opzet van Vooruit maakt het ook gemakkelijker om bijvoorbeeld 'taalboekjes voor de middengroep' samen te stellen: u kopieert daarvoor de taalopgaven met twee puzzelstukjes, en misschien, afhankelijk van het kind of de groep die u op het oog heeft, ook nog een enkele vraag met één of met drie puzzelstukjes. Het kan een leuke drie puzzelstukjes-niveau oefening zijn, om een leerling (of een klein groepje leerlingen) zelf eens een twee- of meerpuzzelstukjesopgave om te laten schrijven naar een les voor beginners! Maar zo'n opdracht zal u wel weer wat tijd aan begeleiding kosten en de nieuwe opzet van Vooruit is nu juist vóór alles bedoeld om het u gemakkelijker en overzichtelijker te maken.

Achtergrond lescategorieën

De eerste drie lescategorieën vallen samen met reguliere vakken op school: rekenen, taal en ruimtelijk of figuurlijk denken. Bij dat laatste kun je denken aan tekenen en creativiteit, maar ook aan het soort inzicht dat je nodig hebt bij bepaalde vormen van wiskunde:

figuren voor je kunnen zien; inhouden kunnen schatten; doolhoven 'begrijpen' en dat soort dingen.

Dit zijn ook de drie hoofdbestanddelen van de meeste grote intelligentietests. Een kind kan z'n intelligentie namelijk laten zien op verschillende manieren. De eerste is door middel van taal: woordenschat, taalinzicht, kennis die in taal gevat is, maar ook logisch redeneren. De tweede manier is door rekenvaardigheden: inzicht in getallen, toepassen van (complexe) operaties, maar ook concentratievermogen en geheugen. De derde manier is door middel van ruimtelijk inzicht en creativiteit.

Er zijn (hoog)begaafde kinderen die op al deze onderdelen hoog scoren. Maar meestal is er toch wel verschil tussen de scores. En sommigen presteren véél meer op het ene gebied en veel minder op het andere. Het is dus niet altijd zo, maar dat had u op school vast ook al wel gemerkt, dat elk hoogbegaafd kind altijd alleen maar overal tieneren voor haalt. Als dit belangrijke categorieën zijn om intelligentie te meten, dan is het natuurlijk ook goed om op die gebieden extra werkjes aan te kunnen bieden voor slimme leerlingen. Dat is dus de achtergrond van de opdrachten in deze drie vakgebieden.

Behalve deze categorieën onderscheidt Howard Gardner ook nog andere manieren waarop intelligentie zich kan manifesteren. Hij spreekt bijvoorbeeld van interpersoonlijke intelligentie om het vermogen aan te geven dat wij 'sociaal-emotioneel' zouden noemen: het vermogen om relaties tussen mensen in te schatten, zinvolle bijdragen te leveren aan een groep, inzicht te hebben in het eigen sociale functioneren. Dat is in Vooruit nieuwe stijl de vierde categorie

geworden, die wij 'sociaal/emotioneel' hebben genoemd. Hier willen wij lessen presenteren waarin de kinderen sociale en emotionele vaardigheden kunnen oefenen, zoals samenwerken in teams, een eigen sterkte/zwakte-analyse maken en dergelijke.

Gardner onderscheidt verder nog een vorm van intelligentie die hij pas later aan zijn indeling heeft toegevoegd. Dat is de intelligentie die te maken heeft met de natuur: het verzorgen van planten, het praktisch bezig zijn, het rubriceren van verschillende elementen, zoals dat bijvoorbeeld in een herbarium gebeurt. Die categorie noemen wij: 'praktisch' en u vindt er lessen waarin kleine experimenten voor in de klas worden voorgesteld, langer lopende projecten zoals bijvoorbeeld het volgen van de groei van planten en andere, verwante zaken. De bedoeling is, dat er voor iedere belangstelling en iedere soort intelligentie iets te vinden is in elk nummer van Vooruit, en dat u snel kunt overzien wat u voor een bepaalde situatie aan lesmateriaal zoekt.

Vanzelfsprekend is het wel eens zo, dat een les in twee verschillende categorieën onder te brengen zou zijn. In dit lespakket is dat bijvoorbeeld zo met de les over zaadjes: die leent zich zowel voor gebruik in de categorie 'praktisch' als voor de categorie 'rekenen' en 'sociaal-emotioneel', want er komen ook rekenopdrachten en een sociogram in voor. De indeling is dus niet 100% strikt in verschillende vakjes. Maar dat is ook bijna niet mogelijk voor lesmateriaal dat vooral werd ontwikkeld om kinderen op heel veel verschillende manieren tegelijk te prikkelen. Hoofdzaak is dat u sneller de weg vindt in het materiaal. Zo'n les als deze over zaadjes komt dus terecht in de categorie 'Varia'. ●

VARIA

Stoelen

6. Er is één letter in het alfabet die zelf wel een stoel lijkt. Weet jij welke? Als alle letters stoelen waren op welke drie letters zou jij dan het liefste zitten. En hoe? Wat zou je er dan doen? Teken de letters waar je het liefste in zou zitten. Gebruik ook kleur, om de stemming aan te geven. Teken jezelf er op (of in: in een O zou je een gezellig holletje kunnen maken voor jezelf ...). Je mag er ook een model van maken.

7. Wat is een
- vouwstoel
 - stoelendans
 - leerstoel
 - paddestoel
 - stoelgang
 - rolstoel
 - schietstoel
 - schommelstoel
 - zetel (twee betekenissen)
 - klapstoel
 - strandstoel

Nog iets waar je op kunt zitten: HURKEN. Wat zijn dat??

8. Soms geeft de stoel waar iemand op moet zitten iets aan over hoe belangrijk we die persoon vinden, bijvoorbeeld een troon. Soms heb je een speciale stoel voor speciaal werk (heb je wel eens gezien op wat voor stoel de scheidsrechter bij een tenniswedstrijd zit?).

Ontwerp één van de volgende stoelen:

- een lievelingsstoel voor een voetballer of voor een autocoureur
- de ideale TV-kijkstoel
- een hypermoderne troon
- een stoel met een extra menselijk deel en leg uit waar dit deel voor dient (bijvoorbeeld: knieën in de stoelpoten, zodat de stoel flexibeler is)
- de ideale leerlingenstoel voor in de klas (met spiekvak, slaapstand, bergruimte voor leesboeken, papier en pennen ...)

9. Stoelen in taal: Wat betekent 'de poten onder iemands stoel uitzagen'? Ken je nog meer uitdrukkingen die met zitten of met stoelen te maken hebben? Bedenk er minstens vijf.

Stoelen

3. Stel je voor: Koningin Beatrix brengt een bezoek aan jullie klas. Op welke stoel mag ze zitten? Bedenk een goede reden waarom je haar een grote bijzondere stoel zou kunnen geven en een goede reden waarom je haar dezelfde stoel zou kunnen geven als jullie allemaal hebben.

Gelukkig heb je één hele mooie stoel gevonden, de mooiste stoel van de school, en die zet je voor haar klaar. Maar o jee, het is vijf december en Sinterklaas zal op dezelfde tijd komen, en hij wil vast ook zitten. Bedenk drie oplossingen en geef aan voor welke jij zou kiezen.

4. Soms worden stoelen gebruikt voor iets anders dan om op te zitten. Bijvoorbeeld: je gebruikt een stoel om 's avonds de kleren op te leggen die je de volgende dag aan wilt trekken. Bedenk nog drie dingen waar je een stoel wel eens voor gebruikt, anders dan om te zitten.

Soms gaan mensen zitten op andere dingen dan stoelen. Noem tien 'zitplaatsen' waar jij wel eens op gezeten hebt die niet voor zitten bedoeld zijn.

5. Schrijf een kort verhaaltje met een van de volgende titels:
de stoel die zelf ook wel eens wou zitten
de stoel die uit wandelen ging
mijn allerfijnste stoel

Maryan Camps

Katholieke basisschool Klein-Heyendaal is een reguliere basisschool met bijna vijfhonderd leerlingen. Voor de vier- en vijfjarigen zijn er zes 1/2-groepen; vanaf groep 3 zitten de kinderen in jaargroepen, voor iedere jaargroep zijn er twee parallelklassen. In de schoolgids van Klein-Heyendaal staat: "kenmerk van onze onderwijskundige identiteit is het goed omgaan met verschillen tussen kinderen".

Interview met Lya van den Hoogen van Basisschool Klein-Heyendaal te Nijmegen

Een gesprek met Lya van den Hoogen, intern begeleider en coördinator leerlingenzorg. Ze is sinds vier jaar ambulant, daarvoor was ze groepsleerkracht op Klein-Heyendaal.

Het goed omgaan met verschillen tussen kinderen, hebben jullie hier ook gedacht aan kinderen die hoogbegaafd zijn?
Zeker. Oorspronkelijk werkten we hier op school met een strak klassikaal systeem. De behoefte werd steeds groter om meer individueel met kinderen te werken, zoals bij de kleuters altijd al gebeurde. Via het 'adaptief onderwijsmodel' kwamen we op het systeem 'grote groep/kleine groep', waarbij het effectief instructie geven centraal staat, zodat de leerkracht vervolgens zelf met een klein groepje leerlingen aan het werk gaat. Dat kunnen leerlingen zijn die extra zorg nodig hebben, omdat ze moeite hebben met de stof of het tempo, maar ook (hoog)begaafde kinderen, die zich met verbredingsprogramma's bezig houden.

Vaak is er meer aandacht voor leerlingen die ternauwernood mee kunnen komen, dan voor extra slimme kinderen. Hoe kwam die aandacht voor verbreding tot stand?

Eigenlijk kwam dat bij ons door de extra aandacht die we al gaven aan onze 'zorgleerlingen'. Door de invoering van de WSNS-wet (Weer Samen Naar School) nu zo'n negen jaar geleden, ging het erom, alle kinderen zo lang mogelijk op de reguliere basisschool te hou-

den. En om dat goed te laten lopen werd het belangrijk om op een nieuwe manier naar elke leerling te kijken. Je moet goed weten wat elke leerling nodig heeft om zo goed mogelijk onderwijs-op-maat te kunnen aanbieden. Je moet ze dus eigenlijk 'de maat

nemen', zou je kunnen zeggen. We moeten nu meer gedetailleerde rapporten kunnen maken van zorgleerlingen; het is belangrijk dat gedrag en prestaties van elke leerling systematischer, verfijnder en scherper in beeld gebracht worden. In feite gingen we daardoor al werken met instrumenten om inhoudelijker te signaleren wanneer iets niet goed liep. Daardoor wordt er nu anders, meer analytisch gekeken naar leerlingen. Ik denk dat dit nu op elke school in Nederland zo is. En voor ons was dat ook het moment waarop we als vanzelf dankzij WSNS ook de hoogbegaafden veel beter in het vizier kregen.

Wat heeft dat in de praktijk veranderd voor hoogbegaafde kinderen?
Allereerst natuurlijk dat er aandacht voor de problematiek kwam. Op de opleidingen voor leerkrachten bijvoorbeeld is hoogbegaafdheid vandaag de dag een item. Voor de meeste leerkrachten die al wat langer voor de klas staan was dat niet zo. Wij hebben er in onze opleiding niets over geleerd. Er was dus, ook bij ons op school, een hele inhaalslag nodig. We hebben artikelen over hoogbegaafdheid gezocht, deskundigen uitgenodigd en intensief contact gehad hierover met de School Advies Dienst (SAD).

Het verschil in aanpak merk je nu zo langzamerhand op de hele school. Er is wel wat veranderd in onze aanpak, ja. Kinderen die onvoldoende hebben aan het reguliere pakket worden nu in kaart gebracht en mogen aan 'verbreding' doen. Dat zijn niet alleen de kinderen die getest zijn en waarbij hoogbegaafdheid is vastgesteld, maar ook de kinderen van wie de leerkracht zelf merkt dat ze meer leerstof aankunnen. In elke groep zijn er mappen met verbredingsmateriaal. Op door de leerkracht aangegeven tijden mogen kinderen daarmee werken. Hier zitten bijvoorbeeld ook lessen van Vooruit in. Dit wordt per groep gemiddeld aan zo'n vijf tot tien kinderen aangeboden.

Dan hebben we ook nog een map met extra pittige stof voor kinderen die voor een bepaald vak - bijvoorbeeld wiskunde - aan een nóg hoger niveau toe zijn. Zo vangen we in de klas, zonder extra structuur, de kinderen op die zich anders zouden vervelen, en niet meer uitgedaagd voelen. Maar er zijn natuurlijk ook kinderen voor wie een structurele verandering nodig is. Dan wordt altijd het welbevinden van het kind vooropgesteld. Dat betekent dat we een leerling soms een individuele leerlijn aanbieden, waarbij klassen overgeslagen worden - het is dan overigens wel altijd voorwaarde dat de ouders goed meewerken - en soms wordt er

nog een andere oplossing gezocht. We hebben nu bijvoorbeeld in groep vier een leerling waarvan de ouders niet willen dat hij nog een keer een klas overslaat, maar die duidelijk behoefte heeft aan extra leerstof. Hij werkt nu samen met een andere hoogbegaafde leerling aan een indianenproject, waarbij ze via remedial teaching tweemaal in de week geochoacht worden. Een groot succes! En zo is eigenlijk heel geleidelijk aan bij ons op school een steeds breder zorgpalet aan het ontstaan voor de hoogbegaafde leerlingen. Nu we eenmaal successen boeken met de inzet van de remedial teaching, is die mogelijkheid natuurlijk vaker te gebruiken wanneer de gelegenheid zich voordoet. En zo hebben we niet inééns alles overboord gegooid, maar zetten we nu middelen in die we al hadden of gaandeweg ontwikkelden: analytische observatie van alle leerlingen, groepsinstructie met kleine en grote groepen, remedial teaching voor begeleiding van hoogbegaafden buiten de klas. Dit laatste gebeurt wel mondjesmaat. Er zijn nu eenmaal meer zorgleerlingen die uitvallen dan hoogbegaafden.

Wat zijn problemen die jullie tegenkomen?
Het blijft belangrijk om aandacht te besteden aan de veranderde situatie voor leerkrachten. Nieuwe materialen, nieuwe werkmethodes, anders rapporteren - vaak wordt dat gezien als extra belasting en meer werk. Om bijvoorbeeld de groep te laten werken en niet in te grijpen als het rumoeriger wordt in de klas, of je het idee hebt dat ze klassikaal veel meer af zouden krijgen ... dat vraagt om flexibiliteit en aanpassing van een leerkracht. Ondanks al onze inzet, overleg met de SAD en specifieke deskundigen van wie we de hulp invoepen, zijn er af en toe toch ook wel hoogbegaafde leerlingen die we niet gemotiveerd krijgen en die zich dwars en stuurloos gedragen. Dat blijft voor de betrokkenen altijd erg moeilijk.

Als je denkt aan de hoogbegaafden bij jou op school, heb je dan nog specifieke wensen?
Nou, reken maar! Ik had bijvoorbeeld heel graag meer financiële mogelijkheden voor onderzoek van kinderen. Klein-Heyendaal heeft nu recht op vier onderzoeken door de SAD per jaar. Die worden eigenlijk altijd besteed aan leerlingen die dreigen uit te vallen omdat ze niet mee kunnen komen. We zouden graag ook mogelijkheden hebben om op hoogbegaafdheid te laten testen. Steeds vaker zien we leerlingen gedrag vertonen waarbij we vermoeden dat hoogbegaafdheid een rol zou kunnen spelen. Nu komt het op de ouders neer om te kiezen en te betalen voor een test.

Weet je wat ook ontzettend goed zou zijn? Als er lesmateriaal op de markt kwam waarmee de kinderen iets heel specifiek konden leren, zonder dat we daarmee de middelbare school in de wielen rijden. Lespakketten voor modelvliegtuigbouw, of computeropleidingen speciaal voor hoogbegaafde kinderen, bij-

"Het zou goed zijn als we onze leerlingen verschillende ruimtes konden aanbieden om veilig te zitten werken buiten de klas"

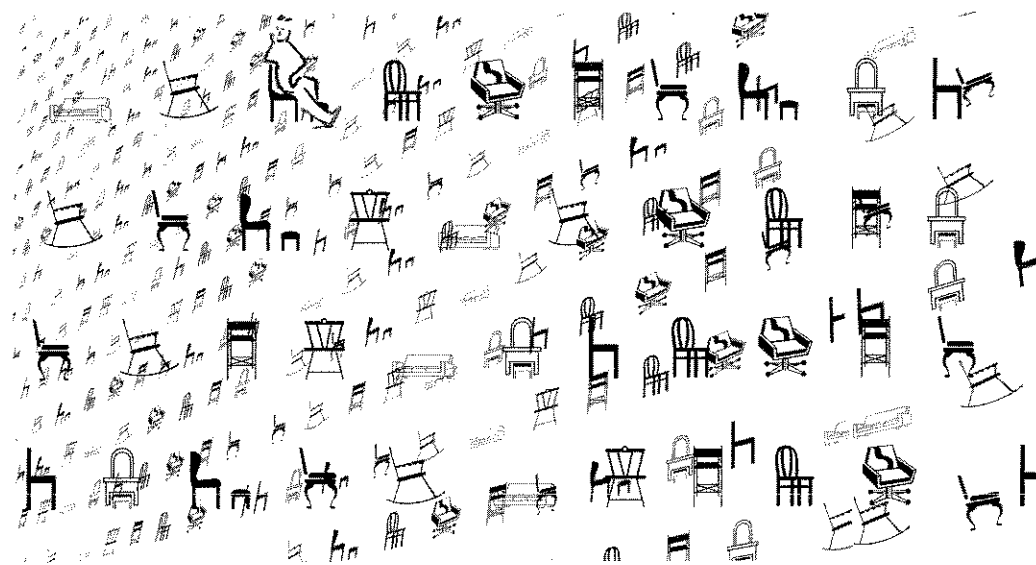
voorbeeld. Of een cursus Spaans of Italiaans speciaal voor slimme basisscholieren. Dat soort dingen! En hoe méér die stof zelfcontrolerend/zelfsturend kan worden aangeboden, des te meer zal er gebruik van gemaakt worden op school. En tenslotte, als we nou tóch aan het wensen gaan, dan zou ik de architectuur van basisscholen ook graag willen aanpassen. Weet je, we willen zo graag dat onze leerlingen onderwijs op maat kunnen volgen en dat ze opgevoed worden naar zelfstandigheid. Dan zou het zo goed zijn, als we onze leerlingen in de school verschillende ruimtes zouden kunnen aanbieden om veilig te zitten werken buiten de klas. Dan denk ik voor bij ons op school aan aparte werkhoeekjes, zoals bijvoorbeeld lichte erkers in de gangen, waar kinderen alleen of in kleine groepjes aan het werk kunnen. Zo'n lichte opzet met gezellige erkertjes. Het zou zo uitnodigend zijn om in te gaan zitten werken, hè? Als ik dat voor me zie... ●

VARIA

Stoelen

Denk jij wel eens na over de stoelen waar je zo allemaal op een dag op zit? Dat zijn er heel wat. Op dit moment zit je vast op je stoel in de klas. Is het een fijne? Komen je voeten tot aan de grond, of heb je een bankje eronder? Heb je weleens in een veel te grote stoel gezeten toen je nog klein was? Of in een hele zachte stoel waar je helemaal in wegzakte? Of in een hele nare stoel, waar je zo snel mogelijk weer uit wilde?

Nou, na al die vragen kun je vast wel iets zeggen over stoelen. Sommigen passen beter bij je dan andere. Sommigen zijn prettig en andere niet. Deze hele les gaat over stoelen. Als je er zelf mee werkt, mag je drie van de opdrachten uitkiezen: twee, waarbij je iets opschrijft, en één waarbij je iets anders doet: tekenen of een model maken, bijvoorbeeld.

1. Maak een lijst van alle zitplaatsen waar jij de afgelopen drie dagen op hebt gezeten en schrijf erbij wat je ervan vond. Denk ook aan je fiets, de bus, de schommel... Bijvoorbeeld:
Zaterdag: pianoles kruk hard en wiebelig

Zorg dat je minstens 10 zitplaatsen hebt, in je schema.

2. Bij jullie thuis staan vast ook stoelen. Heb je een eigen stoel aan tafel? Zijn er aan de eettafel net zoveel stoelen als er mensen wonen in jullie huis of meer? Vind je het vervelend als er iemand op jouw plaats gaat zitten? Leg uit waarom. Hoe doe jij het later in JOUW huis?

VARIA: Stoelen

Zwaarte van de opdrachten

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

Korte inhoud

Dit is een les met twaalf zeer gevarieerde opdrachten.

Taalvaardigheid:

- Verhaaltjes schrijven, opdracht 5
- Betekenissen opzoeken, opdracht 7
- Figuurlijk taalgebruik, opdracht 9

Handvaardigheid:

- Ruimtelijk ontwerpen, opdracht 8 en 10

Rubriceren:

- Lijsten maken (analyses), opdracht 1
- Analyseren, opdracht 4
- Museum inrichten, catalogiseren, opdracht 10

Sociale vaardigheden:

- Inschatten van sociale situaties, opdracht 3

Vaardigheden die in de les geoefend worden

Analytisch denken:

- analytische vragen als: Wat is zitten? Wie zit waarop? Het waarom van een aantal stoelpoten e.d.

Categoriseren:

- zelf bedenken van categorieën
- inventarisatie maken

Creatief denken:

- op een ongewone manier nadenken over zitten en stoelen
- ongewone stoelen ontwerpen
- brainstormen

De les in de klas

De les is geschikt voor de hele klas, voor individueel gebruik en voor werk in groepjes. De gemiddelde tijdsduur per opdracht is 0,5 tot 1 uur. Een aantal opdrachten bij elkaar lenen zich voor een project.

Benodigheden

Voor opdracht 6, 8 en 10 is knutselmateriaal nodig. Voor de overige opdrachten volstaan pen en papier.

Resultaten

De opdrachten leiden tot:

- verhaaltjes (opdracht 5)
- tekeningen en ontwerpen (opdracht 8 en 10)
- ontwerpen en maquettes (opdracht 6, 8, 10)

Uitkomsten

Opdracht 4:

Een stoel kun je ook gebruiken als trapje, bijzettafel, bed, voetenbank ...

Alternatieve zitplaatsen zijn: vensterbank, bed, tafel, kastje, schoot, verwarming, boomstronk, rotsblok, hooiberg, stapel boeken...

Opdracht 6:

De letter h lijkt het meest op een stoel. Maar als je de O op zijn zijkant zet, maakt die een mooi rond poefje, natuurlijk. En een kleine hoofdletter T zou ook wel een handig krukje kunnen zijn. Of de H, dat is een krukje met twee armleuningen...

Opdracht 8:

- Een lievelingsstoel voor een voetballer zou stoelpoten kunnen hebben met voetbalschoenen er onder. Of een voetbal als rugleuning. Voor een autocoureur zou een stoel op wielen leuk zijn, eventueel met een stuur en/of voor- en achterlicht...

Kortom: mogelijkheden te over, en niets is goed of fout. Het gaat bij deze opdracht echt om de rijkdom aan fantasie. Zorg dat het kind er met plezier aan werkt, dat is de beste begeleiding bij een creatieve opdracht.

Opdracht 9:

- Wie zijn billen brandt moet op de blaren zitten
- Bij de pakken neerzitten
- Een gevangenisstraf uitzitten
- Dat stoelt op waarheid
- Iets niet onder stoelen of banken steken
- Daarmee verdient zij een stoel in de hemel
- Hij sprak voor stoelen en banken
- In de put zitten

- Zit niet te klieren!
- Hij is op school blijven zitten

Lichaamsdelen in stoelen:

Poten, armen (armleuning), zitting, oren (oorfauteuil), rugleuning, nek- of hoofdsteun...

Opdracht 11:

Houten stoelen zullen er zeker meer geweest zijn dan stenen stoelen, want hout is gemakkelijker te bewerken en minder kostbaar. Maar hout vergaat sneller en kan verbranden. Dus de stenen stoelen blijven over.

Opdracht 12:

Met één poot: pianokruk, melkkrukje (allebei omdat je met één poot erg wendbaar bent als je erop zit)

Met twee poten: Waarschijnlijk niet: erg instabiel.

Zonder poten: een zitzak of een poef.

Voor de kleintjes

In groep 1 en 2 kunt u vragen stellen als:

- Zeg in drie woorden hoe het stoeltje voelt waar je nu op zit
- Heb je wel eens zachter gezeten?
- Kun je zien of een stoel fijn zit?
- Wat is de grootste/kleinste stoel die je kent?
- Voor wie zou een heel klein stoeltje (zo groot als een lucifersdoosje) geschikt zijn?
- Wat zou je kunnen meenemen als je ging wandelen (en dus niet veel wou dragen) om overal lekker te kunnen zitten?

Walter van der Kaaij

In het hartje van de vroegere Amsterdamse jodenbuurt staat het Joods Historisch Museum, dichtbij het Waterlooplein en het Stadhuis/ Muziektheater. Vier gerestaureerde zeventiende en achttiende eeuwse hoogduitse synagogen verschaften een bijzonder onderdak aan het museum. Moderne constructies van glas en staal leggen een verbinding tussen deze historische waardevolle gebouwen.

Het kindermuseum ‘In Mokum staat een huis’ in het Joods Historisch Museum

Petra Katzenstein is hier hoofd van de Educatieve dienst. Zij is ook initiatiefneemster van de tentoonstelling 'In Mokum staat een huis', het Joods Historisch Museum voor kinderen.

Waarom een speciale kindertentoonstelling in het Joods Historisch Museum?

Er kwamen erg weinig kinderen in het museum. Kinderen die er wel waren hadden een verkeerd beeld van Jodendom. Een kind kwam naar mij toe en vroeg "ben jij Joods?". Toen ik dit beaamde schrok het kind hevig. Alle Joden waren toch doodgegaan in de oorlog? We zijn gaan bestuderen wat er op basisscholen onderwezen werd over Joden en Jodendom. Naast het vak Geestelijke Stromingen waarin vaak op een zeer eenzijdige manier over de joodse godsdienst wordt gesproken, is geschiedenis het belangrijkste vak waarbinnen de joodse cultuur aan de orde komt. Eigenlijk gaat het daar niet over de cultuur maar voornamelijk over de Tweede Wereldoorlog en de jodenvervolging. Joden worden geassocieerd met oorlog en dood. Welk beeld ontstaat er bij kinderen als er vrijwel niets over de levende cultuur wordt verteld? Joden zijn meer dan alleen oorlog en vervol-

ging. Ze hebben een eigen levende cultuur en daar moet meer over bekend worden. Hoe laat je kinderen zien dat Joden leven. We hebben gezocht naar een voor alle kinderen herkenbare normale situatie: een huis. Niet een gewoon huis maar een huis ingericht door een museum. Een huis in Mokum.

Wat willen jullie met de tentoonstelling bereiken?

Het is voor kinderen in Nederland niet vanzelfsprekend om een Jood te kennen. Het is nu op veel scholen normaler om met een Turk of een Marokkaan in de klas te zitten dan met een Jood. Voor joodse kinderen die zich bewust zijn van hun identiteit kan het behoorlijk eenzaam zijn in de klas. Het is moeilijk om op een genuanceerde wijze over een groep te vertellen. Als je er niet echt in thuis bent, is het ingewikkeld om over welke traditie dan ook te spreken. Er gaat dan ook heel wat mis op onze scholen. Niet uit onwil maar uit ongemak. Lesmateriaal is vaak door gebrek aan kennis eenzijdig en onjuist. Vandaar ons initiatief. We willen dat niet-joodse kinderen iets kunnen ervaren van de levende joodse cultuur, een beeld krijgen van de veelzijdigheid van die cultuur en soms ook raakvlakken ontdekken met hun eigen

achtergrond. Joodse kinderen kunnen hun kennis over hun eigen achtergrond verdiepen en hebben de gelegenheid om hun joodse en/of niet-joodse vriendjes te ontvangen in een ruimte waar hun eigen achtergrond centraal staat.

Op welke groep leerlingen richten jullie je vooral?

Doelgroep is de leerlingen van 8 tot 12 jaar. Daar zijn leerlingen bij met en zonder joodse achtergrond; kinderen die vanzelf al veel nagedacht hebben over de thema's die wij aan de orde stellen, maar ook kinderen voor wie het allemaal nieuw is. En dan is er nog het leeftijdsverschil: aan 8-jarige bezoekers moet je de dingen natuurlijk anders brengen dan aan 12-jarigen die al bijna naar de middelbare school gaan. We gaan er dus vanuit dat de doelgroep uit heel verschillende kinderen is samengesteld. Vandaar dat we ons aanbod ook gevarieerd gemaakt hebben. Het moet leuk zijn voor kinderen van verschillende leeftijden, met diepgaande vragen en thema's voor de denkertjes; kleuren en materialen voor de kinderen die willen zien en voelen, noem maar op. Ieder kind kan veel beleven op deze tentoonstelling. We willen ook graag dat ze veel ervaringen kunnen

opdoen, want dat is een goede manier om te leren, waarbij je het geleerde ook beter onthoudt! Ze mogen bijvoorbeeld zelf een matze bakken en hem daarna opeten. Dat is toch weer heel anders dan over matzes lezen! We hebben ook een boekje gemaakt bij de tentoonstelling om de kinderen te helpen bij het kijken. Aan dat boekje kun je goed zien dat we gezocht hebben naar verschillende manieren om de kinderen bij de tentoonstelling te betrekken: er is achtergrondinformatie bij de voorwerpen, maar er zijn ook vragen en opdrachten voor de tentoonstelling, en een aantal sfeervolle verhalen om thuis nog eens te lezen. Ieder kind kan er iets van zijn gading in vinden.

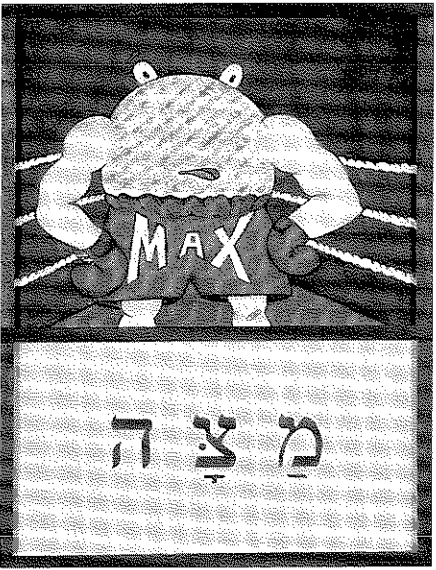
Wat zijn de belangrijkste thema's van de tentoonstelling?
Als hoofdthema is gekozen voor 'doorgeven'. Een universeel gegeven: iedere traditie bestaat bij de gratie van doorgeven. Ieder mens krijgt doorgegeven en geeft door. De specifieke joodse wijze van doorgeven krijgt in de tentoonstelling aandacht en biedt volop gelegenheid tot herkenning. De onderwerpen die verder aan de orde komen zijn allemaal met dat hoofdthema van 'doorgeven' verbonden: traditie en gewoontes; geschiedenis van de Joden in Nederland; kunst en spiritualiteit.

Kun je een voorbeeldje geven van jullie aanpak?
Ja hoor. De Thora, bijvoorbeeld, is het geheel van joodse wetten en regels. Vaak worden de regels van de Thora bekeken als doel en niet als middel. In de tentoonstelling willen we steeds laten zien waarom het nou eigenlijk gaat, bij rituelen. Je ziet dat we daar heel goed aansluiten bij vragen die hoogbegaafden zullen stellen: waaróm, waaróm? Daarom hebben we als rode draad door alle informatie van de tentoonstelling heen: uiteindelijk gaat het om respect. En dat kun je ook zien als de basis van de Thora: leren hoe je respectvol met elkaar om kunt gaan.

De tentoonstelling bevindt zich op de galerij van de Nieuwe Synagoge. Als je in de Nieuwe Synagoge naar boven kijkt, zie je op de galerij een stad, een rij met gevels. De buitenzijde is telkens een uitvergroting van de binnenkant. Zo is de eerste ruimte van buiten een bibliotheek, binnen is het de studeerkamer. De matzebakkerij is van binnen een keuken en het hotel is een slaapkamer. Boven de trap die leidt naar de galerij zien we Max de Matze, het boegbeeld van de tentoonstelling. Hij is een kwetsbaar mannetje, gemaakt van matze. Omdat hij niet zo breekbaar wil blijven is hij op kickboksen gegaan. Met nog een

kleine pleister op zijn knie, is hij verder geheel en al in topvorm om de kinderen rond te leiden. Zo'n mannetje en zijn kwetsbaarheid vormen natuurlijk al een mooi aanknopingspunt voor een klassengesprek met kinderen: bijvoorbeeld hoeveel je mist, wanneer je alleen volgens het 'recht van de sterkste' denkt. Max heeft duidelijk heel veel leuke dingen te vertellen, maar die zul je nooit te horen krijgen als je alleen maar met hem wilt vechten om te laten zien dat je zelf sterker bent!

Bovenaan de trap kom je in de hal. Aan de wand bevindt zich een groot scherm in de vorm van een leesplank. Toen het idee van het kindermuseum geboren was is men in de collectie gaan zoeken naar iets dat toepasselijk was voor een tentoonstelling voor kinderen. Het enige object voor kinderen dat het museum bleek te bezitten was een leesplankje in het Hebreeuws uit 1930. Dit leesplankje staat in de hal in een vitrine naast een

Nederlandse aap-noot-mies-leesplank. Beeldend kunstenaar Ram Katzir heeft voor deze tentoonstelling kunstwerken gerealiseerd, speciaal voor kinderen. Hij maakte vijftwintig schilderijen in olieverf en creëerde een vernieuwde leesplank. De schilderijen vormen tezamen een 'familieportret'. De 'bewoners' van het huis in Mokum staan er op, zowel de mensen als de voorwerpen. Door middel van touchscreens wordt de leesplank uitgelegd en worden de kinderen uitgenodigd de bewoners te gaan ontmoeten. Op de touchscreens kan ieder plaatje dat op de grote leesplank staat worden aangeraakt en vervolgens verschijnt er informatie over het plaatje en waar in het huis hierover meer te vinden is. Sommige plaatjes leveren een filmpje op als je ze aanraakt. Een bewoner van het huis vertelt dan

iets over de achtergrond van het huis en van de kamer waar hij of zij zich bevindt. Alle informatie kan zowel in het Nederlands als in het Engels worden opgevraagd.

Op de grote leesplank in het midden staat een plaatje van een mobiele telefoon die door de ene persoon aan de ander wordt doorgegeven. Doorgeven is de kern van de joodse cultuur. Respect tonen; Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Het laatste plaatje op de leesplank is een spiegel. Symbool voor het doorgeven. Kijk in de spiegel...

Een vaste opzet van iedere kamer biedt de kinderen houvast. In iedere kamer is een grote rode knop die als eerste moet worden ingedrukt. Dan wordt er een filmpje vertoond dat iets laat zien over het belangrijkste voorwerp in de kamer. Dan zijn er altijd ook nog wat andere stukje informatie, vragen of opdrachten, die voor verdieping van het thema zorgen. In iedere kamer kun je ook iets doen. En tenslotte vind je in het begeleidende boekje bij iedere kamer ook nog een vraag om over na te denken. We geven één voorbeeld: de Muziekkamer.

Muziekkamer
In het filmpje maken we kennis met de hoofdpersoon: oom Tamir. Hij is in Marokko geboren en heeft in Israël gewoond. Tamir is dol op reizen en houdt van muziek. Waar hij ook komt, hij weet altijd joodse muziek te vinden. Het is hem opgevallen dat sommige klanken eeuwenoud en onveranderd zijn, andere melodieën of woorden zijn bij het doorgeven veranderd. Het belangrijkste voorwerp in de muziekkamer is de sjofar. Hij legt uit dat er in de synagoge op wordt geblazen om je te herinneren aan je verantwoordelijkheid. De kinderen mogen er zelf op blazen en horen joodse muziek uit de hele wereld, waarbij ze mogen raden uit welke landen de muziek afkomstig is.

Gang en overloop
In de gang en overloop kom je geen mensen tegen. Het hoofdobject hier is de muur van de Nieuwe Synagoge zelf. Hij staat daar vanaf 1752 en heeft veel herinneringen, die de kinderen zelf kunnen zien en horen. De muur kan namelijk spreken. Hij vertelt aan de kinderen hoe hij de muur was van de synagoge, dat de Duitse bezetting zijn leven totaal veranderde toen er nog nauwelijks respect voelbaar was. Zijn geluk keerde terug toen hij in 1987 de muur werd van het Joods Historisch Museum. Nu hij zelfs een tentoonstelling voor kinderen kan ommuren, is hij helemaal in zijn nopjes. De muur heeft ook een oor. Hij vraagt aan de kinderen om een ansichtkaart te beschrijven met iets

VARIA

Denken over zaadjes

Taakgericht

Wat zijn we aan het doen?

Procesgericht

Hoe doen we het?

1

Mijn bijdrage was (ik zei ...):

0

0

2

De belangrijkste taakgerichte bijdrage was:

0

0

3

De belangrijkste procesgerichte bijdrage was:

0

0

4

Het beste luisterden;

0

0

5

Tienpuntschaal kruis het rondje aan dat het meest bij jullie groepsdiscussie past:

0

0

0

0

0

0

0

0

0

Waren we met z'n allen nou meer taakgericht of meer procesgericht bezig?

0

0

45 | VOORUIT • nummer 1, mei 2001 | les 9

Denken over zaadjes

Opgave 7

Fibonacci was een wiskundige die in veel objecten in de natuur een bepaald patroon ontdekte; bijvoorbeeld bij appels, madeliefjes en zeesterren. Op basis van deze informatie ontwikkelde hij een reeks.

Deze reeks begint als volgt: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, __, __, __, __ ...

7.a Kun jij deze reeks voortzetten met nog eens 4 getallen?

7.b Fibonacci ontwikkelde zijn reeks uit voorbeelden van de natuur.

Klopt de reeks óók voor de zaadjes in het hart van een uitgebloeide zonnebloem? Bijzonder, hè?

Opgave 8

Op de volgende bladzijde vind je een soort score-formulier: een sociogram. Het is bedoeld om te noteren hoe een vergadering of discussie is verlopen, zodat je er later van kunt leren hoe ieders bijdrage is geweest. Gedurende de opgaven heb je met de andere leerlingen uit je groepje over verschillende zaken gesproken en gediscussieerd. Iedereen heeft vast wel zijn steentje bijgedragen om oplossingen te verzinnen voor de verschillende problemen.

Houd nu nog één groepsdiscussie over het planten van zaadjes in jullie klas. Gebruik daarbij alles wat je intussen over zaadjes weet. Welke zaadjes zijn het meest geschikt voor jullie? Welke zijn het leukst voor in de klas? Waarom? Zorg dat IEDEREEN minstens één keer iets zegt, maar liever twee keer.

Zorg dat één van jullie pen en papier heeft om op te schrijven wat jullie samen besluiten.

Neem nu allemaal een kopie voor je van het formulier op de volgende bladzijde. Vul dat in. Vergelijk met elkaar of je het met elkaar eens bent.

waarvan zij graag willen dat de muur het onthoudt, zodat hij dat aan de volgende generaties kan doorgeven. De tentoonstelling 'In Mokum staat een huis' werd geopend op 25 juni 2000 en blijft tot 1 december 2002.

Is er begeleiding voor schoolgroepen?

Schoolgroepen zijn van harte welkom en zullen onder deskundige begeleiding de tentoonstelling bekijken. De begeleiders zijn opgeleid om in te spelen op vragen van kinderen van verschillend niveau en tot het actief stimuleren van kinderen tot het stellen van vragen. Het begeleidend boekje bij de tentoonstelling is een goede aanvulling voor de leerlingen. Sommige leerlingen zullen aan dit boekje voldoende hebben om zelf de tentoonstelling voor een groot deel te onderzoeken.

Het groepsprogramma is als volgt:

Inleiding in de hal bij de grote leesplank.

Daarna opsplitsen in vier groepen die ieder een kwartier in een andere kamer doorbrengen. Mocht iemand het gevoel hebben langer te willen blijven wordt er verwezen naar het zogenaamde speelkwartier; nadat alle kamers zijn bezocht kunnen alle deelnemers gedu-

rende een kwartier rondkijken of teruggaan naar de plek die ze het meest boeit.

Ouders en leerkrachten worden als begeleiders actief bij dit programma betrokken. Er is een uitgebreid instructievel waarop staat waar ze op kunnen letten bij de diverse kamers en bijzonderheden.

Bij het bespreken van een groep wordt bij de intake aan de telefoon aandacht besteed aan de soort groep en samenstelling zodat er eventueel op speciale eisen kan worden ingespeeld. Bovendien kan men zich met speciale vragen altijd wenden tot de educatieve dienst.

Max de Matze heeft ook nog een eigen e-mail-adres. Kinderen worden van harte uitgenodigd om per e-mail vragen aan Max te stellen. En vanzelfsprekend krijgen ze ook antwoord van hem.

Hebben jullie nog meer activiteiten vanuit de educatieve dienst?

Jazeker! Kies maar eens uit de volgende mogelijkheden:

- wandeling door voormalig joods Amsterdam
- bezoek aan Portugese Synagoge
- bezoek aan de Hollandsche Schouwburg; een monument ter nagedachtenis aan de

Nederlandse Joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog werden vermoord

- lezingen
 - combinatie van bovenstaande mogelijkheden
 - speurtocht voor kinderen uit de hoogste klassen van het basisonderwijs door de vaste opstelling van het museum (inclusief antwoordvel voor de leerkracht)
 - algemene informatie voor docenten; een algemene brochure die behulpzaam kan zijn bij de voorbereiding van een bezoek aan het Joods Historisch Museum
 - informatieveellen voor kinderen uit de hoogste klassen uit het basisonderwijs.
- Informatie is zeer geschikt voor het maken van werkstukken en heeft als onderwerpen: synagoge en dagelijks leven, joodse feestdagen, oorlog, vervolging en overleving, Israël en Zionisme en joodse geschiedenis.

Praktische informatie en prijzen

Joods Historisch Museum

Postbus 16737

Jonas Daniël Meijerplein 2-4

1001 RE Amsterdam

Afdeling Publiekscontacten

Telefoon: 020 - 626 99 45

Spelen en leren

SET!

Els Schrover

De redactie van Vooruit kan het zelf bijna niet geloven, maar we hebben alwéer een spel ontdekt dat ontzettend goed, leuk en geschikt voor alle leeftijden is. Het spel heet SET! Het is bij goede speelgoedwinkels te koop voor ongeveer 25 à 30 gulden.

Het spel bestaat uit een doosje met speelkaarten die 4 kenmerken vertonen. Er zijn:

- 3 verschillende figuren
- 3 verschillende kleuren
- 3 verschillende invullingen van de kleur: uitgevuld, gearceerd of open
- 3 verschillende aantallen van de figuur op de kaart: 1, 2 of 3 keer.

Je kunt zelf bepalen hoeveel mensen meedoen met het spel. 3 tot 6 spelers is een goed aantal, maar meer kan ook: als iedereen de kaarten op tafel maar goed kan zien. De kaarten worden geschud en er worden 9 kaarten open op tafel gelegd. En dan begint

het spel. Iedereen gaat zitten turen naar die 9 kaarten op tafel, en de eerste die er drie ziet die bij elkaar passen, roept SET! Als het dan klopt, mag die speler de kaarten houden en komen er weer drie nieuwe bij op tafel.

Dus de enige spelregel van het hele spel legt uit, wanneer drie kaarten een set vormen. Dat is, wanneer ze op elk van de vier genoemde aspecten ofwel precies gelijk ofwel alledrie verschillend zijn.

Dus een goede set is:
Kleur: 3 groene kaarten
Aantal: met op iedere kaart één figuur
Figuur: alledrie de figuren verschillend
Invulling: alledrie de figuren 'open' of:
Kleur: drie kaarten elk met een andere kleur
Aantal: met op elke kaart één figuur
Figuur: drie keer dezelfde figuur

Invulling: één open, één volledig gekleurd, één gearceerd gekleurd.

Het leuke van het spel is, dat de vier categorieën om op te letten, net één blokje teveel om zijn, voor je hersenen. Je maakt dus snel een vergissing: drie categorieën zijn in orde, maar je mist de vierde categorie in je haast, en je ziet niet dat twee van je kaarten groen zijn, en de derde bijvoorbeeld oranje. Frustrerend in het begin! Maar leuk! Een heel goed spel om concentratie en abstract denken mee te oefenen. En vooral leuk, omdat leeftijd er niet toe doet. De spelregel is zo eenvoudig dat die al aan kleine kinderen uitgelegd kan worden. Maar het is wel typisch een spel voor de slimmerds, want hoe méér informatie je hersenen tegelijk aankunnen, des te beter zul je spelen... Wedden dat iedereen zich tot het uiterste inspanst om zo slim mogelijk te spelen?!

Waar kan ik nog iets leren?

Cursus Hoogbegaafden Onderwijs

Studiedag voor leerkrachten

Aanmeldingskaart

Contactpersoon: _____ M/V

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoon: _____ Fax: _____

E-mail: _____

Naam school: _____

☐ heeft belangstelling voor "Studiedag Hoogbegaafdheid". Groep bestaat uit ... personen.

VARIA

Denken over zaadjes

eigenschappen van opgave 1 genoeg hebben om ze te laten sorteren door iemand anders, of moet je er meer verzinnen? Hoe zou je kunnen zorgen dat iemand bijvoorbeeld alleen de pompoenpitjes zou oprapen en de andere twee soorten zou laten liggen?

Nu heb je nog even iemand nodig die de zaadjes niet gezien heeft. Die krijgt een potlood en papier (en kleurpotloden). Kun jij nu, met zo WEINIG mogelijk eigenschappen (schrijf op, welke woorden je gebruikt) zorgen dat je proefpersoon een héél goede tekening maakt van het zaadje dat jij voor je hebt liggen (en dat je proefpersoon dus niet mag zien!). Het is nóg moeilijker en nog leuker als je zelf óók niet kunt zien wat je proefpersoon tekent. Tekening af? Dan kun je gaan vergelijken: leg het zaadje naast de tekening: wat klopt wel? Wat klopt niet? Welke woorden waren echt nodig om de tekening goed te krijgen, welke woorden kun je doorstrepen?

Opgave 3

Als je één soort van de 3 zaadjes wil gaan planten, welke zaadje is dan het meest geschikt om in de klas te laten groeien en waarom?

Opgave 4

Welke informatie heb je nodig om te bepalen welke zaadje het beste waar kan worden geplant?

Opgave 5

Waar vind je deze informatie?

Opgave 6

Stel je gaat zonnebloemzaadjes (ook wel zonnebloempitten genoemd) planten in de tuin. Je hebt 45 zonnebloempitten.

6.a Hoeveel ruimte heeft elke pit nodig?

6.b Hoeveel grondoppervlak is er nodig voor 45 pitten?

6.c Hoeveel van de 45 pitten zullen er ongeveer een grote zonnebloem worden? Schrijf op waarom je dat denkt

6.d Hoeveel nieuwe pitten brengt elke volwassen zonnebloem op?

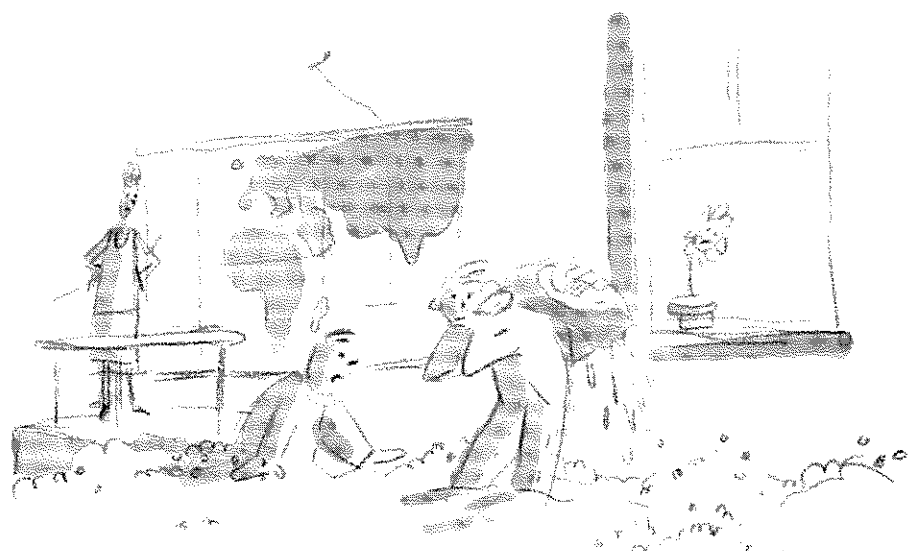
6.e Neem een zonnebloemkop voor je. Hoe reken je het makkelijkst uit hoeveel pitten er in zitten?

6.f Als alle 45 pitten een echte zonnebloem worden, hoeveel zaadjes leveren die bij elkaar dan op?

6.g Waarom gebeurt dit nooit?! Leg uit.

Denken over zaadjes

In deze les gebruiken we zaden om op allerlei manieren over na te denken. Eén van de manieren waarop je ze ook kunt gebruiken is door ermee te doen waar ze het meest geschikt voor zijn: ze planten. We hebben een paar soorten zaden bedacht waar je gemakkelijk aan kunt komen en die snel en leuk groeien: bonen, zonnebloemen en pompoenen, bijvoorbeeld. Bonen vind je bij de groenteman en in de supermarkt (liever niet die in blik ...); zonnebloempitten worden gebruikt als die-renvoer, en die vind je dus in elke dierenwinkel. En verder kun je natuurlijk altijd naar een plantenwinkel of tuincentrum.

Opgave 1

Bekijk de drie verschillende zaden goed en leg ze naast elkaar neer. Bedenk nu eens de eigenschappen waarmee je ze gemakkelijk van elkaar zou kunnen onderscheiden: wát zou je moeten zeggen als je wou dat iemand anders precies het zaadje pakte dat jij in je hoofd had? Het bruine? Of: het kleinste? Of het langwerpige ... dát soort woorden heb je nodig. Telkens een woord dat op één zaadje van toepassing is, en op de andere twee NIET.

Opgave 2

Als je nou niet 3 maar 100 verschillende zaadjes zou hebben, omdat alledrie je zakjes met zaden door elkaar op de grond waren gevallen, zou je dan aan de

REKENEN Codes kraken en maken

Zwaarte van de opdrachten

- 1.a
- 1.b
- 2.
- 3.a
- 3.b
- 3.c

Korte inhoud

Geen les in traditionele rekenvaardigheden, maar een oefening in logisch denken en analyseren. De les kan óók nuttig zijn, als u kinderen wilt laten oefenen om het alfabet snel op volgorde in hun hoofd te hebben, want dat hebben ze nodig bij het maken en kraken van de codes.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Analytisch denken

- om de regels te begrijpen;
- om ze correct te kunnen toepassen;
- om te testen of de eigen regels (in de laatste opgave) goed in elkaar steken.

Creatief denken

- om nieuwe regels te bedenken;
- om op een ongewone manier naar de letters van het alfabet te kijken (om ze in groepen te kunnen verdelen)

Vaardigheden-checklist

- *concentratievermogen* kan getest worden bij het vinden van de oplossing in de eerste opgave;
- *doorzettingsvermogen* kan getest worden bij de hele les. Specifiek bij de laatste opgave als er met een proefpersoon gewerkt wordt;
- *objectieve observatie* kan getest worden bij het verslagje dat bij de laatste opdracht gemaakt wordt.

Leuk voor in de klas

Als een kind een goede code bedacht heeft, mag het een paar gecodeerde woorden op het prikbord hangen. Klasgenoten die tijd over hebben als hun werk af is, mogen proberen om de code te kraken.

De les in de klas

De les is geschikt voor de hele klas, maar kan ook door een kind alleen gemaakt worden. Voor de laatste opdrachten zijn proefper-

sonen nodig, dus die zijn meer geschikt voor werk in tweetallen of kleine groepjes.

Benodigheden

Pen en papier.

Uitkomsten

Opgave 1.a:

Elke letter schuift één plaats naar rechts op in het alfabet. Dus a wordt b; e wordt f, enzovoorts. Bij de z gaat het dóór, dus z wordt a.

Opgave 1.b:

De '+3 code': Hier schuiven de letters telkens drie plaatsen op naar rechts. Dus: a wordt d; z wordt c enzovoorts.

Opgave 2:

(code voor de klinkers staat in de les)

b = 10	h = 15	n = 20	t = 25
c = 11	j = 16	p = 21	v = 26
d = 12	k = 17	q = 22	w = 27
f = 13	l = 18	r = 23	x = 28
g = 14	m = 19	s = 24	z = 29

THEEMUTS = 25.15.3.3.19.4.25.24

IJSBEER = 9.24.10.3.3.23

Voor de kleintjes

Voor slimme kleuters is er zeker ook iets te doen met codes kraken, alleen moeten we dan wat minder letters nemen.

Bijvoorbeeld: we leggen met losse letterkaarten drie drieletterwoordjes neer: KIP, SAP en MES.

Nu gaan we samen met de kinderen een kleurencode toekennen aan elke letter. Gebruik hiervoor kleurenfiches van een spel, of laat de kinderen zelf met viltstift telkens een groot vierkant van één kleur op een kaartje zetten en dan uitknippen, zodat er een blauw kaartje is, een groen, enzovoort. Doe het de eerste keer voor, en laat de kinderen bij een volgende keer zelf aan iedere letter een kleur toekennen. Hier bijvoorbeeld:

K = blauw, I = wit, P = roze,
S = rood, A = geel, P = roze,
M = paars, E = donkerblauw, S = rood

Kijk nog even of de kinderen goed begrijpen dat elke kleur nu voor één vaste letter

staat: dat is de code. Leg nu achter elkaar de kaartjes: *paars, donkerblauw en roze*.

Kijk of ze nu zelf kunnen afleiden, dat hier: mep is gelegd.

Nu kunnen ze zelf met de kleuren andere raadseltjes maken voor elkaar, of u kunt ze in groepjes de volgende woorden laten uitpuzzelen (aan u de keuze of ze kleuren krijgen en daar woordjes van moeten maken, of andersom: woordjes omzetten in kleuren). Voorbeelden:

Sam: rood, geel, paars

Kas: blauw, geel, rood

Kam: blauw, geel, paars

*Kaas: blauw, geel, geel, rood
enzovoorts*

Voor de hele slimme kleuters, die dit al moeiteloos en met plezier doen, kunt u nog een nieuw raadsel neerleggen, met één kleur die nog niet 'gecodeerd' is. Dan moeten ze zelf bedenken voor welke letter die kleur staat.

Voorbeeld:

u legt: donkerblauw, GROEN (die is nieuw), geel, roze.

Ze kunnen nu decoderen: *k?ap*.

Nu moeten ze bepalen, voor welke letter het groene kaartje staat: zou het woord *knap* zijn? Of *krap*? of *klap*?

Is groen dus een *n*, of een *r* of een *l*?

Aan u de keuze: u kunt hier stoppen (en met deze oefening testen hoe flexibel uw kleuters denken: komen ze op verschillende mogelijke woordjes? Begrijpen ze dat ze nu nog geen definitief antwoord kunnen geven?). Of u kunt er nu een nieuw woord achteraan leggen, waarbij groen eenduidig alleen nog maar één letter kan betekenen:

GROEN, donkerblauw, rood. (Dus: ?ES.

Omdat RES en NES niets betekenen, moet groen dan wel een *L* betekenen. Opgelost!)

Het nut van afronden

Een aantal vragen en antwoorden:

1. Hoeveel tijd heb je nog nodig voor je huiswerk?
Oh, nog drieëntwintig minuten en 48 seconden.
2. Waar ligt Parijs?
Hmmm — ergens in Europa.
3. Hoever is het nog lopen naar school?
Nog 718 meter en 39 centimeter.
4. Wanneer leefde Mozart?
Na de ijstijden.
5. Hoe ver ben je, met dat boek van Harry Potter?
Oh, ik heb al 21.347 woorden gelezen en ben halverwege het 21.348ste woord.
6. Wat wil je het liefst op je boterham vandaag?
Nou, het liefste had ik... hmmm... beleg...

Kijk, dat soort antwoorden hoor je niet zo vaak. En daar is een reden voor, waar we in deze les over nadenken.

PRAKTISCH: Experiment: hoe gevoelig is je huid?

Zwaarte van de opdrachten

1. ~~XXX~~
- 2.a ~~XXX~~
- 2.b ~~XXX~~

Korte inhoud

Dit is een les waarbij de kinderen met eenvoudige middelen een test doen: ze weten dat de huid kan voelen en dat dat komt door de miljoenen miniem-kleine tastzenuwen in de huid. Met deze proef onderzoeken ze hoe ver die zenuwen uit elkaar liggen. Het onderzoek wordt nog uitgebreid: leerlingen vergelijken daarvoor verschillende delen van de huid met elkaar, zoals onderen bovenkant van de arm; hand en voet en dergelijke.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden:

Analytisch denken:

Inzicht:

het uitvoeren van de opdrachten om het testmateriaal te maken.

Objectiviteit:

waarneming van feiten

objectieve verslaglegging

Nauwkeurigheid:

wordt er zorgvuldig gewerkt?

Creatief denken:

brainstormen: waar zal de test tot verschillende resultaten leiden?

Welke delen van de huid zullen een meer fijnmazig net aan receptoren hebben?

Praktisch denken:

Inzicht:

hoe maken we de proefopstelling?

hoe zorgen we dat de proefpersoon niet stiekem kan zien of hij twee of één aanrakinkjes moet voelen?

Organisatie:

lukt het om verschillende proefpersonen met elkaar te vergelijken? (bijvoorbeeld: bij drie leerlingen ieders handpalm). Gebeurt dat met de nodige rust zonder dat iedereen er doorheen schreeuwt?

De les in de klas

Dit is een les voor de hele klas of een groepje van minimaal drie leerlingen: een uitvoerder van de test, een proefpersoon en een verslaglegger.

Uw toezicht is nodig.

Benodigde tijd: voor het maken van de

kartonnen testinstrumenten: 15 - 30

minuten, voor het afnemen van de test:

30 minuten en voor de beschrijving van het experiment, mondeling of schriftelijk: 30 minuten.

Benodigdheden

Per experiment:

- tien stevige kartonnetjes (bijvoorbeeld 4 x 10 centimeter)
- 20 spelden of punaises
- plakband
- centimeter

Emoties? Je neus!

Maak een lijstje met tien emoties en kies er vier. Schrijf ze in de lege hokjes bovenaan de tabel. Bedenk dan hoe elk van je emoties er uit ziet, klinkt, ruikt, smaakt en aanvoelt. Zet in ieder geval een zelfstandig naamwoord in elk hokje. Onder blijdschap en naast 'ziet er uit als...' zou je dus 'een regenboog' kunnen schrijven. Je mag ook beschrijvende woorden gebruiken bij je zelfstandig naamwoord: 'blijdschap smaakt als een warm stuk chocoladetaart' is dus prima, maar 'blijdschap smaakt warm en heerlijk' mag niet (want er zit geen zelfstandig naamwoord in). En 'blijdschap smaakt als een bloem' is goed (want het is een zelfstandig naamwoord), maar 'blijdschap smaakt als zonnige gele boterbloemen' is veel leuker, want dan zien we veel beter wat je bedoelt. Het leukste is het, wanneer je voorbeelden zó goed bij jou passen, dat geen enkel ander kind ze precies zó zou hebben verzonnen!

Je snapt al wel, dat het straks dus heel leuk is, om jouw schema met dat van anderen te vergelijken. Zorg dan, dat je één emotie allemaal neemt, en kijk straks, hoe verschillend jullie haar beschrijven! En als je deze les alleen maakt, vraag dan eens aan mensen om je heen, wat ze voor zich zien als ze denken aan 'blijdschap' of 'verdriet'. Vast weer heel andere dingen dan de jouwe. En zo is het ook goed: je emoties zijn van JOU!!

Emoties				
ziet er uit als...				
klinkt als...				
ruikt als...				
smaakt als...				
voelt aan als...				

Het nut van afronden

Op school leer je vooral om nauwkeurig te zijn met je antwoorden. Als je bij een proefwerk gevraagd wordt waar Leeuwarden ligt en je zegt: o, nou, zo'n beetje in het Noorden van Europa, dan is dat vást niet precies genoeg! Maar als je zou zeggen: Leeuwarden ligt op 35 kilometer, 948 meter en 47 centimeter van de stad Sneek, dan was het óók weer niet goed (en wel om twee redenen). De eerste reden is dat het niet klopt, maar de tweede is dat dit antwoord weer té precies is.

Voor de meeste antwoorden die je geeft op vragen die aan je gesteld worden kies je bijna automatisch een soort gulden middenweg tussen héél precies en héél globaal. Als je om de antwoorden hierboven moest lachen, heb je goed begrepen dat ze allemaal naar één van de twee uitersten doorslaan. De oneven antwoorden zijn te precies, en de even antwoorden te algemeen om gewoon te zijn. En om het verschil tussen wat je verwacht en wat je als antwoord krijgt, moet je dan lachen.

Zo heb je misschien ook wel eens gehoord dat de gemiddelde afstand van de maan tot de aarde ongeveer 400.000 km is. En je denkt er niet eens over na, dat dat vast niet helemaal op de centimeter nauwkeurig is, als afstand. Voor alledaags gebruik is dat ook genoeg. Maar als je natuurlijk een raket wilt afschieten die op de maan gaat landen, dan moet je het wel preciezer weten. Het antwoord op een vraag hangt dus af van de omstandigheden waarin de vraag gesteld wordt. En voor heel veel gelegenheden is het aller-meest-precieze getal gewoon zó precies, dat het onhandig wordt. Stel je voor dat de nieuwslezer zou zeggen: "Tijdens de wedstrijd waren er honderdtweeëntwintigduizendvierhonderdthwaalf toeschouwers aanwezig". Voordat de nieuwslezer dit heeft uitgesproken ben je het getal al weer bijna vergeten. Daarom is het handiger om grote getallen af te ronden, bijvoorbeeld, in dit geval: "Tijdens de wedstrijd waren er ruim honderdthwaalfduizend toeschouwers aanwezig".

Bij grote getallen zijn we vaak niet zo nauwkeurig. De vuistregel hier is: hoe groter het getal, hoe minder nauwkeurig. Bij het afronden in het klein, van de kommagetallen bijvoorbeeld, geldt de volgende regel: is het laatste getal een vijf of hoger, dan ronden we het getal naar boven af, is het een vier of minder, dan ronden we naar beneden af. Als je bijvoorbeeld een 4,3 voor rekenen hebt gehaald, staat er op je rapport een 4. Had je een 5,5 voor taal, dan heb je geluk: er komt toch een 6 op je rapport, hetzelfde cijfer als je klasgenoot krijgt, die een 6,4 had gehaald...

Het nut van afronden

Opgave 1.

Hieronder zie je de schoolresultaten van Elise. Maak jij hier rapportcijfers van. Eerst rond je het getal af tot 1 cijfer achter de komma en vervolgens maak je er een geheel getal van. Hoeveel is het totaal van de cijfers op het rapport van Elise?

Rapport Elise		1 cijfer achter de komma	geheel getal
Lezen	5,45	>	>
Rekenen	6,59	>	>
Schrijven	7,91	>	>
Aardrijkskunde	4,08	>	>
Geschiedenis	8,44	>	>
Gymnastiek	3,33	>	>
Totaal			>

Opgave 2.

Wat vind jij een mooi afgerond getal voor de volgende opgaven:

- De snelweg is 327.328 meter lang

- Er zaten 165.923 mensen in het grote stadion

- In een seconde kan het licht 299.792,458 km afleggen

- Ik loop de honderd meter in 11,2349 seconden

- Er vielen 7.395.956 sneeuwvlokken tijdens de winterstorm

Let op: grote getallen afronden kun je op verschillende manieren doen, daar zijn de regels niet zo precies als bij de kommagetallen. Dus hier kan het zijn dat je verschillende antwoorden krijgt op eenzelfde vraag: de één werkt graag wat preciezer en de ander liever wat globaler.

Emoties? Je neus!

Je kijkt met je ogen, hoort met je oren, ruikt met je neus, proeft met je tong en raakt dingen aan met je huid. De lichaamsdelen waarmee je dit allemaal doet, noemen we zintuigen. En die zintuigen gebruiken we elke dag om de wereld in ons op te nemen. Als onze hersenen niet de hulp van de zintuigen hadden, zouden ze nog wel kunnen nadenken, maar waarover dan? Let maar eens een tijdje op je eigen gedachten: welke gedachten zou je NOOIT kunnen hebben als je niet ogen of oren had?! Schrijf er maar eens een paar op als voorbeeld, en leg uit waarom ze met je zintuigen te maken hebben.

Emoties zijn gevoelens. Daarmee reageren we op de wereld om ons heen: bijvoorbeeld dingen die we zien, mensen die we horen, bloemen die we ruiken, taartjes die we proeven en huisdieren die we aanraken. Emoties zijn het gevolg van gedachten of gebeurtenissen.

De zintuigen sturen informatie naar je hersenen: je ziet, hoort (en ruikt misschien wel) allerlei dingen, en voelt je dan boos, of blij, of...

Je wordt blij als je een mooi cadeau ziet... maar kun je het ook omdraaien? Hoe ziet blijdschap eruit? Misschien als een regenboog? En hoe smaakt boosheid? Zet je fantasie eens aan het werk!

SOCIAAL/EMOTIONEEL: Emoties? Je neus!

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Deze les is ontwikkeld om het taalgebruik van de leerlingen te verfijnen. In deze les wordt van de leerling gevraagd om verschillende gevoelens heel precies te beschrijven, door ze met *dingen* te vergelijken. Naast gevarieerd, vindingrijk en humoristisch taalgebruik, begrip van zelfstandige naamwoorden en beschrijvende woorden, stimuleert de les ook de emotionele ontwikkeling. De les kan als aanvulling gebruikt worden op een taalles over zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden. Het gebruik van beschrijvende woorden verrijkt de taal van een kind en leert hem of haar effectief te communiceren.

Vaardigheden die in de les geoefend worden
Behalve taalgebruik gaat het in de les ook om het analyseren van eigen gevoelens: interpersoonlijke (emoties en contact tussen mensen) en intra-persoonlijke (inzicht in de eigen emoties) intelligentie.

Vaardigheden-checklist
Met deze les kunt u de sociaal-emotionele vermogens testen: heeft het kind begrip van emoties in het algemeen? Kan het rijke en genuanceerde voorbeelden geven? Komt het uit boven de basisemoties van 'boos', 'blij' en 'verdrietig'? Legt het kind veel van zichzelf in de vergelijking van de emoties met concrete dingen? Is het in staat, en vindt het kind het leuk, om het eigen werk met anderen te bespreken?

De les in uw klas
Deze les kan individueel gemaakt worden. Er is geen extra materiaal bij nodig. Geef de leerling even de tijd om verschillende emoties te bedenken, dan kan hij of zij aan de slag. Voor de uitwerking is minstens een half uur nodig.

Uitkomsten
Voorbeelden van emoties: blijdschap, verdriet, boosheid, maar ook teleurstelling,

liefde, haat, verlegenheid, schaamte, melancholie, etc... Soms zijn verschillen heel minimaal (verdriet en droefheid bijvoorbeeld). Waardeer dan ook minimale verschillen in de gevonden oplossingen.

U kunt de les een beetje sturen wanneer u denkt dat de leerling behoefte zou kunnen hebben aan wat meer inzicht in (de eigen) emoties: kijk eens samen met het kind, welke emoties het kiest: allemaal negatieve? Of allemaal positieve? Kan het kind zelf het verschil tussen positieve en negatieve emoties benoemen? Vraag bij eenzijdigheid, om ook een emotie van de andere soort op te nemen in het schema.

Verzekert u ervan dat de leerling weet wat zelfstandige naamwoorden zijn (dingen), en hoe bijvoeglijke naamwoorden (beschrijvende woorden) daar aan toegevoegd kunnen worden. Uit de tekst wordt duidelijk wat emoties zijn, maar vooral bij zeer gesloten of onzekere kinderen kan het helpen om wat voorbeelden bij de hand te hebben (zoals een boek, gedicht of liedje over gevoelens). Het wordt dan natuurlijk moeilijker voor de leerling om zelf nieuwe gevoelens te bedenken, dus accepteer het als hij/zij dezelfde gebruikt als in uw voorbeeld, maar laat hem/haar er bijvoorbeeld twee nieuwe bij bedenken. Let er bij de beoordeling op dat de leerling zich aan de opdracht houdt (inderdaad overall een zelfstandig naamwoord), maar ook dat rijk gevarieerde taal wordt gebruikt. 'Bonuspunten' kunnen gegeven worden als de leerling niet-alledaagse gevoelens kan verwoorden of als beschrijvende woorden gevarieerd en origineel worden gebruikt.

Portfolio
Dit is bij uitstek een les die geschikt is voor in de portefeuille of werkmap van het kind. Zowel ouders als de leerkracht vinden hier een mooi aanknopingspunt voor een gesprek over gevoelens, (zelf)kennis, dingen die het kind leuk of akelig vindt... Oudere leerlingen kunnen ook eens elkaars schema's samen bespreken: dat kan een aanzet zijn tot een les of project

over subjectiviteit; het recht op je eigen emoties, verschillen en overeenkomsten in beleving tussen mensen. Om zo'n les aan te zwengelen, kun je bijvoorbeeld een zelfstandig naamwoord uit één van de schema's (of uw eigen schema, om geen kind een ongemakkelijk gevoel te geven) aan de klas voorleggen en vragen aan de kinderen welke emotie zij daar bij zouden hebben? Het verschil aan emoties kan dan besproken worden én ook de overeenkomsten ertussen. 'Warme appeltaart' zal bijvoorbeeld wel bij de meesten een positief gevoel oproepen. Maar zijn er ook 'tussen-gebieden'? Woorden als bijvoorbeeld: een kinderbedje, een gordijn, een dichte deur: die roepen vast verschillende emotionele reacties op. En die reacties zeggen iets over het kind. Eén van de belangrijkste vaardigheden om in het leven succesvol te zijn, is emotionele intelligentie. Daar is de les goed voor geschikt.

Voor de kleintjes
Uit een stapeltje tijdschriften (reclameblaadjes of kookmagazines van winkels) kunnen jonge kinderen plaatjes knippen die passen bij elk van de gevoelens en zintuigen. Daarbij is het goed wanneer u het kind laat zeggen waarom een bepaald plaatje bij het gevoel past: vanwege de kleur? Of de afbeelding? Of een detail? U helpt de kinderen door ze zo precies mogelijk te laten vertellen.

Voor kleuters die nog niet kunnen lezen: U kunt een korte inleiding geven en bijvoorbeeld gezichtjes tekenen bij de gevoelens die u samen bedenkt.

REKENEN

Het nut van afronden

Opgave 3.
Piet gaat met de bus van Haarlem naar Enkhuizen. De bus vertrekt om precies 17 uur 43 minuten, 15 seconden. Het is een hele mooie rit langs allerlei dorpjes in Noord Holland. Piet zit te genieten. Hij heeft een afspraak met zijn oma in Enkhuizen. Zijn oma komt hem ophalen bij het busstation in Enkhuizen. De bus moet om 19 uur 10 minuten in Enkhuizen aankomen en oma zal precies op die tijd bij het busstation zijn. Onderweg hoort Piet een raar geluid en ook de andere passagiers horen iets. Plotseling stopt de bus: motorpech. De chauffeur stapt uit en gaat kijken onder de motorkap. Gelukkig weet de chauffeur een heleboel van bussen en na een tijd heeft hij het mankement gerepareerd. Door dit oponthoud komt de bus in Enkhuizen aan om 20 uur 12 minuten en 58 seconden.

- a. Hoe lang (in uren, minuten en seconden) zou de bus er eigenlijk over moeten doen om van Haarlem naar Enkhuizen te komen?
> _____ uur _____ minuten _____ seconden
- b. Als je deze tijd zou afronden, wat zou jij dan zeggen:
De bus moet er _____ over doen.
- c. Hoe lang (in uren, minuten en seconden) doet de bus er in werkelijkheid over?
> _____ uur _____ minuten _____ seconden
- d. Als je deze tijd zou afronden, wat zou jij dan zeggen:
De bus heeft er in werkelijkheid _____ over gedaan.
- e. Hoe lang heeft de chauffeur er over gedaan om de bus te repareren?
> _____ uur _____ minuten _____ seconden
- f. Als je deze tijd zou afronden, wat zou jij dan zeggen:
De chauffeur heeft er _____ over gedaan om de bus te repareren.
- g. Hoe lang heeft Piet zijn oma op de bus moeten wachten?
> _____ uur _____ minuten _____ seconden
- h. Als je deze tijd zou afronden, wat zou jij dan zeggen:
Piet zijn oma heeft _____ op de bus moeten wachten.

TAAL

Kalender-kleintjes

Korte inhoud

De les bestaat uit twee kalenders (februari en maart) met korte vragen en kleine opdrachten. Eén voor elke schooldag, of een paar per week - net wat u wilt. De vragen en opdrachten kosten weinig tijd. Ze bevorderen sociale en creatieve vaardigheden:- de kinderen ontdekken wat voor dingen ze zelf leuk vinden (bijvoorbeeld of ze wel of niet een krokodil als huisdier zouden willen hebben);- ze ontdekken verschillen met andere kinderen door met elkaar te praten, naar elkaar te luisteren en/of naar elkaars werk te kijken.

Vaardigheden-checklist

De les is bedoeld om kinderen creatief te laten denken. Ze leren om anders naar de werkelijkheid te kijken. Om vragen te stellen bij bepaalde ideeën en veronderstellingen. Om erachter te komen hoe zo'n idee ontstaan is, wat de gedachte erachter is. Daarnaast leren uw leerlingen zelf leuke, nieuwe ideeën te bedenken. Als u de kinderen de gelegenheid geeft hun antwoorden en bedenksels met elkaar te bespreken, laat u ze ook oefenen in sociale vaardigheden. De kinderen leren bijvoorbeeld dat mensen verschillend kunnen denken over hetzelfde onderwerp. Dat één vraag meer antwoorden kan hebben. Maar ook dat ze begrip moeten hebben voor elkaars opvattingen.

De kalenders kunnen erg leuke producten opleveren. De kinderen kunnen de vragen schriftelijk of mondeling beantwoorden, maar een tekening maken of iets in elkaar knutselen kan natuurlijk ook. U kunt alles bijvoorbeeld op één plek in de klas ophangen of op een tafel tentoonstellen. De 'collectie' is dan na twee maanden compleet.

De les in uw klas

U kunt de kalenders op verschillende manieren gebruiken. *Individueel:* geef elk kind een eigen kalender. Zorg dat er genoeg ruimte op de kalender is om de vragen te beantwoorden, of geef de kinderen er extra papier bij. Bespreek de antwoorden regelmatig; met ieder kind apart, of met een groepje, of met de hele klas (zodat de kinderen ook van elkaar kunnen leren). Als er één kalen-

der in de klas hangt: kinderen mogen een vraag of opdracht kiezen als ze bijvoorbeeld klaar zijn met iets anders, of omdat ze jarig zijn.

Klassikaal: de kinderen maken elke dag een vraag of opdracht. U bespreekt daarna de vraag/opdracht in het kringgesprek, ofwel u laat de kinderen een vraag of opdracht maken ter afsluiting van de dag. *Tijdsduur:* de kinderen kunnen elke vraag of opdracht in maximaal vijf minuten maken.

Benodigheden

Kopieën van de kalenders.

Pennen, kleurpotloden, knutselmateriaal.

Uitkomsten

Naast de tekeningen of voorwerpen die de kinderen misschien maken (en natuurlijk de antwoorden), levert deze les geen concrete producten op. De les is immers gericht op het proces van creatief denken en de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Er zijn geen 'goede' of 'foute' antwoorden. De vragen op de kalenders zetten het kind aan om creatief te denken. Daarnaast zijn ze een aanleiding om de kinderen met elkaar te laten praten over hun ideeën en vondsten.

Voor de kleintjes

Op elke kalender staan een paar opdrachten die u ook kunt gebruiken voor de jongste kinderen.

Februari:

- nummer 5/6: laat de kinderen vertellen wat een krokodil voor dier is en of je zo'n dier thuis zou willen hebben. Of laat ze een tekening maken van een krokodil in de huiskamer.

- nummer 8: laat de kinderen vertellen om welke dingen ze moeten lachen. Bijvoorbeeld als hun vader een gek gezicht trekt, of om iets dat ze op tv zien, of om rare geluiden.

- nummer 10: de kinderen kunnen vertellen hoe een paarse pony of een zwarte zebra eruitziet, en hoe zo'n beest er normaal uitziet. Ze kunnen er een tekening van maken. Vraag ze ook om nieuwe kleuren voor andere dieren te bedenken. Voor de slimmerds: welke kleuren zouden

handig zijn voor een dier? (bijvoorbeeld: een blauwe bever valt niet zo op in het water; een olifant met groene en gele streepjes in junglekleuren valt minder op in de jungle...)

- nummer 13: u kunt deze vraag gemakkelijk aanpassen aan de belevingswereld van jongere kinderen door andere voorwerpen in te vullen.

Maart:

- nummer 1: laat de kinderen vertellen van welke dingen ze blij worden (of juist verdrietig). Misschien kunnen ze ook aangeven wanneer ze een beetje blij zijn en wanneer heel erg blij.

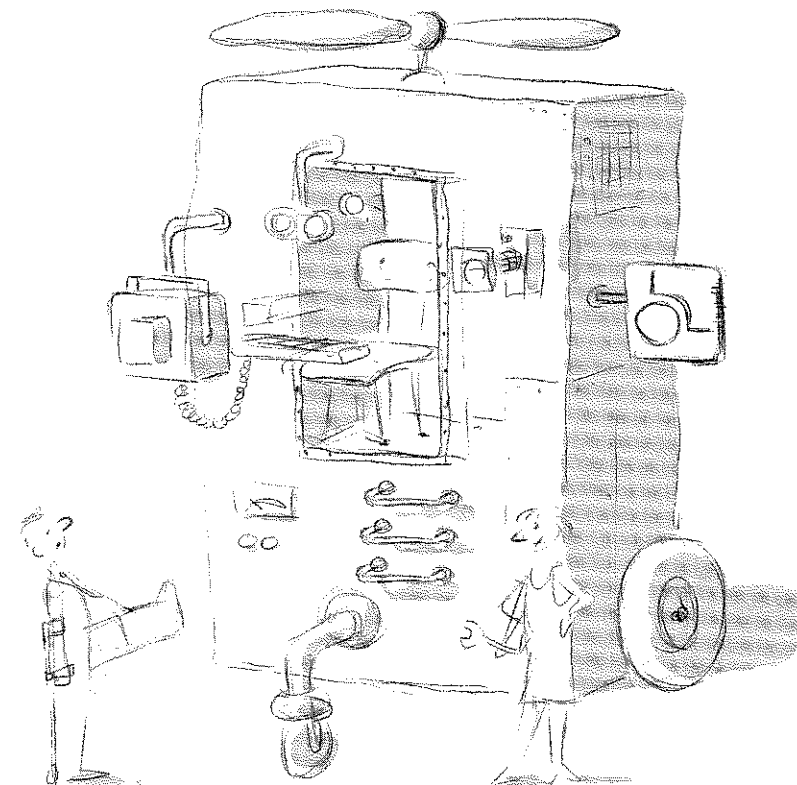
- nummer 5: vraag de kinderen om een heel eng monster te tekenen. Kunnen ze vertellen wát het monster eng maakt? De kleur? Hoe het voelt? De maat?

- nummer 10: bedenk met de kinderen dingen die koud zijn, en dingen die nog veel kouder zijn.

- nummer 17: laat de kinderen voordoen hoe je heel langzaam loopt, of juist heel snel. Ze kunnen ook bedenken waarom je de ene keer langzaam loopt en de andere keer snel.

SOCIAAL/EMOTIONEEL

Ziek en zielig: help 's een handje!

2.d Bedenk een hulpmiddel waarmee het probleem opgelost kan worden. Dus voor Sara een 'boekhouder' aan de muur die het boek recht boven haar gezicht houdt. En voor Arthur een geleidehond met een zwemdiploma. Het hulpmiddel moet wel écht kunnen werken. Denk dus goed na over bijvoorbeeld:

- de plek waar het middel gebruikt wordt (binnen, buiten, op de trap, in het water);
- welk materiaal er (dus) voor nodig is;
- hoe veilig het is
- de bruikbaarheid: kan iemand jouw hulpmiddel in z'n eentje gebruiken of moet de hele familie meehelpen?

2.e Maak een ontwerp van je hulpmiddel. Een tekening, model of maquette mag ook. Geef in elk geval duidelijk aan hoe jouw hulpmiddel in elkaar zit en hoe het werkt.

Ziek en zielig: help 's een handje!

2.a Handige hulpjes

Bedenk een handig hulpmiddel voor iemand die bepaalde dingen niet kan.

Je kunt kiezen uit:

- iemand die blind is;
- iemand die in een rolstoel zit;
- iemand die niet meer dan 100 meter kan lopen;
- iemand die altijd plat moet liggen.

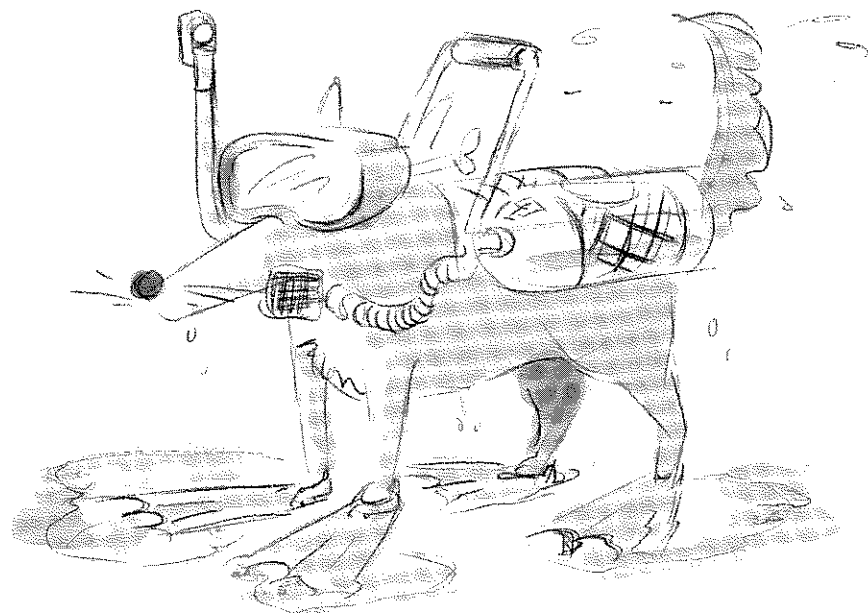
2.b Kies een van de vier mogelijkheden. Bedenk een naam voor je denkbeeldige persoon. Schrijf ook op hoe oud hij of zij is en waar hij of zij woont.

2.c Maak een lijstje van de problemen die jouw persoon tegenkomt.

Bijvoorbeeld: Sara wil graag lezen, maar ze moet plat op haar rug liggen.

Of: Arthur houdt van zwemmen, maar hij is blind. Kies minstens twee van de dingen uit het volgende rijtje:

- lezen
- zwemmen
- schaken
- uitgaan
- tentoonstellingen zien
- zelf je brood klaarmaken
- naar school, of minstens met een groep leerlingen samen leren

Kalender-kleintjes

Op deze kalenders staan een heleboel vragen. Rare vragen, leuke vragen, lastige vragen. Gebruik je fantasie om ze te beantwoorden. Maar ook je hersens!

Februari voor fantasten (20 schooldagen)

1. Wat zou je doen met duizend gulden?
2. Maak een lijstje van lawaaierige kleuren
3. Wat zou je liever zijn:
een sneeuwvlok, een regendruppel of een hagelsteen
4. Bedenk een nieuwe naam voor ons land
5. Ik wil graag een krokodil als huisdier, want...
6. Ik wil nooit een krokodil als huisdier, want...
7. Maak een lijstje van leuke dingen die vlakbij zijn
8. Wat maakt je aan het lachen?
9. Het antwoord is 'rozenstruik'. Wat is de vraag?
10. Vul het lijstje aan: zwarte zebra - paarse pony - oranje oorworm
11. Deze maand ga ik leren...
12. Vriendschap is
13. Maak een keuze: nieuwe skates - nieuwe computer - nieuwe kleren
14. Waarvan droomt een kat?
15. Als ik... was, dan kon ik...
16. Maak een lijstje van dingen waarover je kunt struikelen
17. Bedenk drie nieuwe smaken voor ijsjes
18. Welke vorm vind je het gevaarlijkst? Vierkant - driehoek - cirkel
19. Noem dingen die zijn:
voorgekookt - uitgekookt - overgekookt - doorgekookt - ingekookt - nagekookt
20. Muziek is...

Kalender-kleintjes

Maart voor mafkezen (22 schooldagen)

1. Welke dingen maken je blij en tegelijkertijd verdrietig?
2. Hebben bomen gevoelens?
3. Maak een lijstje van minstens zeven woorden die je mooi vindt. Gebruik er drie in een verhaaltje of gedicht. Maak er een tekening of schilderij bij.
4. Als ik... had, zou mijn leven veel... zijn
5. Een monster is eng, maar een... is nog veel enger
6. Bedenk een nieuw kledingstuk voor op koude dagen
7. Wat ben je liever?: Eerlijk- slim- handig
8. Wat zou iemand uit het jaar 1250 zeggen als hij een auto zag?
9. Waar denkt een vogel aan als hij vliegt?
10. Maak een lijstje van vier ijzige dingen. Vergelijk jouw lijstje met dat van een ander. Maak dan samen een lijstje van de vier Aller-Ijzigste Dingen.
11. Wat is liever: een zoen of glimlach?
12. Teken een brulbril. Wanneer is die erg handig?

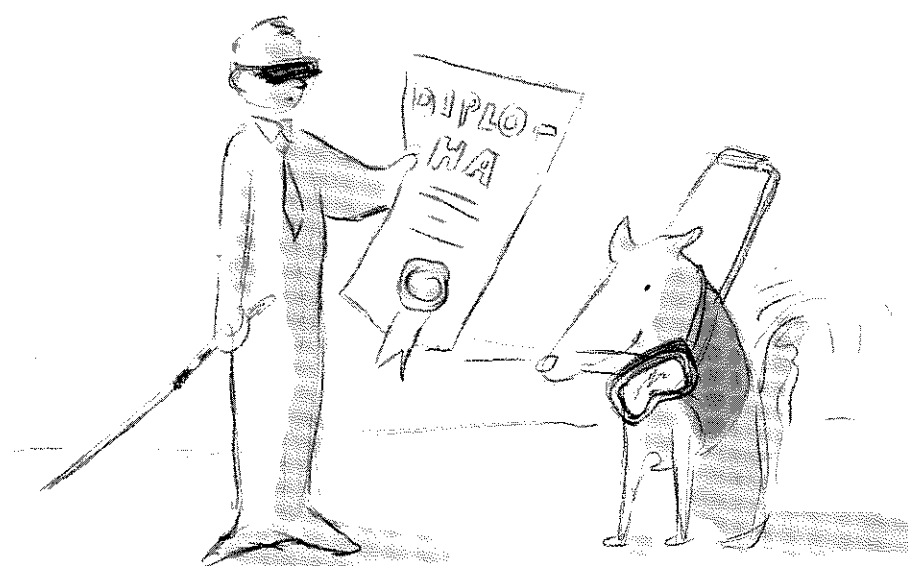
13. Wat is het mooiste dat je je kunt voorstellen?
14. Kunnen de sterren ons zien?
15. Bedenk een nieuwe naam voor je school
16. Maak een lijst van onhandige dingen
17. Wat is sneller: hardlopen of rennen?
18. Bedenk een nieuwe naam voor jezelf
19. Waar ben je als je slaapt?
20. Bedenk een woord voor het geluid dat een olifant maakt als hij tevreden is
21. Maak een lijstje van manieren waarop je kunt lachen
22. Als 'f 22,98' het antwoord is, wat is dan de vraag?

Ziek en zielig: help 's een handje!

Stel, je vriendje breekt z'n been en moet ermee in het gips. Dat is behoorlijk lastig. Denk maar aan de trap op- en afdalen, douchen, aankleden... al die gewone dingen zijn opeens heel ingewikkeld. En dingen als zwemmen en voetballen kan hij al helemaal vergeten. In deze les kijken we wat je allemaal kunt bedenken om het je vriendje wat makkelijker te maken. Of iemand anders. Bijvoorbeeld een tante die helemaal niet kan lopen. Of een buurman die knallende koppijn heeft.

Opgave 1: vragen

1. Wat kun je doen voor iemand die griep heeft? Waarom juist deze dingen?
2. Wat moet je nooit doen als je bij iemand bent die hoofdpijn heeft? Waarom niet?
3. Denk je eens in dat je blind bent. Hoe zou je dan naar school gaan?
4. Sam (8 jaar) heeft z'n enkel verstuikt en mag niet lopen. Midden in de nacht moet hij naar de wc. Wat nu?
5. Je buurvrouw moet voortaan in een rolstoel door het leven. Wat moet er allemaal veranderd worden aan haar huis? Wat zou jij voor haar kunnen doen?

KAF 01

SOCIAAL/EMOTIONEEL

Ziek en zielig: help 's een handje

Zwaarte van de opdrachten

1.
- 2.a
- 2.b
- 2.c
- 2.d
- 2.e
3.
4.
5.

Korte inhoud

In deze les verdiepen kinderen zich in iemand die ziek is. Ze denken na over wat je kunt doen in zo'n geval. Zo leren ze de behoeften van een ander te analyseren en zich in een ander in te leven: iemand die hoofdpijn heeft, wil graag rust hebben en iemand met een gebroken been vindt het juist gezellig als je even een praatje komt maken. Vervolgens ontwerpen ze een hulpmiddel voor mensen die bepaalde dingen zelf niet kunnen. Ook hierbij moet het kind goed inschatten wat iemand precies nodig heeft en waarom.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

- Analytisch
- probleem benoemen
 - hulpbronnen selecteren
 - strategie bedenken
- Creatief
- ideeën bedenken
 - struikelblokken herkennen en overwinnen
 - creativiteit een vorm geven
- Sociale vaardigheden

Vaardigheden-checklist

U laat de kinderen nadenken over de behoeften die een bepaalde ziekte of kwaal met zich meebrengt. U kunt sociaal-emotionele vaardigheden testen: kan het kind zich inleven in de situatie? Kan het uitleggen waarom iemand met griep andere wensen heeft dan iemand met een verstuikte enkel?

Analytisch denken: wat ontbreekt allemaal in je leven wanneer je een bepaalde handicap hebt, bijvoorbeeld wanneer je een rolstoel nodig hebt? Wat is er in je leven allemaal lastig? Hoe ziet een doorsnee dag er voor je uit? En dus: aan welke hulpmiddeltjes

of handige ideeetjes heb je dan het meest? Het gaat er hier om, dat de leerling de technische problemen die een bepaalde handicap met zich meebrengt goed analyseert.

Creatief denken: wordt ook getest: is het kind in staat om verschillende oplossingen te bedenken voor problemen, en weet het aan te geven hoe die praktisch toepasbaar zijn? Een wandelend bed is bijvoorbeeld wel een leuk idee, maar of het zo praktisch is? De kinderen leren dus niet alleen een oplossing te bedenken, maar ook de uitvoerbaarheid te bekijken. Bovendien kunnen ze leren van elkaars oplossingen.

Leuk voor in de klas

Uit deze les komen allerlei (ontwerpen voor) hulpmiddelen voor zieke mensen tevoorschijn. Het is natuurlijk erg leuk om die bij elkaar te zetten en er een tentoonstelling van te maken, waar de hele school naar kan komen kijken. Ook de ouders zullen deze creatieve ideeën van hun kinderen graag willen zien.

De les in de klas

Het eerste deel van deze les (vragen beantwoorden) is vooral geschikt om klassikaal of in groepjes uit te voeren. Het tweede deel (hulpmiddelen) kunt u de leerlingen het best individueel of in groepjes laten doen. Bij beide delen hebben de kinderen uw begeleiding nodig.

Het eerste deel van de les (de vragen) kost zo'n 20 à 30 minuten. Het tweede deel (hulpmiddel ontwerpen en eventueel maken) kost meer knutsel- en bedenktijd.

De les zou zich goed lenen voor de aanpak als een project: dan kunt u het werk over paar dagen uitspreiden.

Benodigdheden

Papier, pennen, (kleur)potloden, stiften, verf, kwasten, knutselmateriaal.

Uitkomsten

Voor een deel heeft deze les geen zichtbaar resultaat. Het gaat immers om het proces van je inleven in de problemen en wensen van iemand anders. Hier kan de les een goede aanzet leveren voor een

groepsdiscussie of kringgesprek over 'zorgen voor anderen'.

De les levert ook ideeën en ontwerpen voor hulpmiddelen op. U kunt het kind zelf laten bepalen of het een ontwerp, een tekening, een maquette of een model wil maken. Het uiteindelijke product kunt u beoordelen op bijvoorbeeld handigheid, praktisch inzicht, de zorg die eraan besteed is en de fantasie.

Voor de kleintjes

U kunt het onderwerp van deze les heel goed aanpassen aan een groep jonge kinderen. Een handig middel daarbij is het verhaal 'Moeder is ziek' uit de bundel Jip en Janneke-verhalen van Annie M. G. Schmidt. U kunt dit voorlezen en het de kinderen na laten spelen. Ook kunt u het verhaal gebruiken als aanleiding voor een gesprekje. Bijvoorbeeld over de vraag: 'Wat kun je doen als de leerkracht vandaag nu eens heel erge hoofdpijn heeft'?

TAAL

Telefoonpraat

Zwaarte van de opdrachten

1.
2.
3.
4.

Korte inhoud

Slordigheid, gemakzucht, gebrek aan concentratievermogen, maar ook leerproblemen kunnen er voor zorgen dat leerlingen geen of te weinig leestekens gebruiken. In deze les wordt heel duidelijk waarom leestekens nodig zijn. Er wordt op een speelse manier mee geoefend.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

- Analytische intelligentie
- Kennis van de regels
- Analyseren van zinnen

Vaardigheden-checklist

Met deze les test u *nauwkeurigheid* van werken, *kennis en toepassing* van regels.

De les in uw klas

De benodigde tijd voor deze opdracht kan variëren van een uur tot een paar uur, verspreid over bijvoorbeeld een week.

Afhankelijk van de hoeveelheid tijd die de leerling te besteden heeft, kan de les meer of minder uitgebreid uitgevoerd worden. Zet eens twee leerlingen samen aan het werk met deze les: opdrachten 1 en 2 kunnen individueel gemaakt worden, waarna ze samen aan de slag kunnen met opdracht 3 of 4. Het is heel prettig om deze opdrachten op een typemachine of met een tekstverwerker te maken. Voor opdracht 4 is het handig om een cassette-recorder bij de hand te hebben. Deze opdracht is geschikt om voor de klas te presenteren en kan zelfs de aanleiding zijn om zelf een uitgebreider toneelstuk te schrijven.

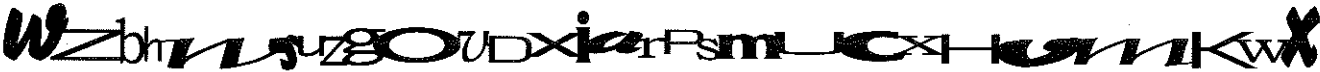
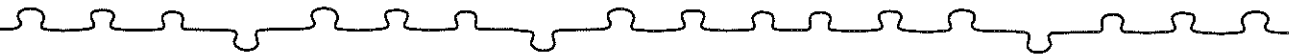
Uitkomsten

Het is de bedoeling dat de leerling bij elk van de beschreven situaties zinnen maakt

zoals die in het voorbeeld. Dat kunnen hele korte zinnen zijn, wat prettig is als u weinig tijd te besteden heeft. Als er meer tijd voor deze opdracht is, kunt u de creativiteit wat proberen te prikkelen door (bij opdracht 2) vragen te stellen. Wat was bijvoorbeeld het bericht dat de eigenaar van het antwoordapparaat had ingesproken (c)? Let er op dat de leerling niet alleen punten en komma's gebruikt, maar ook uitroeptekens, pauzepuntjes, dubbele punten, hoofdletters en dergelijke.

Voor de kleintjes

Jonge kinderen zouden deze les ook mondeling kunnen maken, onder begeleiding van een leerkracht of klassenassistent. Het wordt nog interessanter als ze hun tekst in kunnen spreken op een cassette-bandje.

Telefoonpraat

Een script is een tekst waarin je heel precies opschrijft wat er gezegd wordt, bijvoorbeeld voor een film of een toneelstuk. Leestekens, zoals punten, komma's en aanhalingstekens zijn daarin heel belangrijk, want die geven aan hoe het precies gelezen moet worden. Waar moet een pauze...? Hoe klinkt de hoofdpersoon? Misschien SCHREEUWT hij wel!

Een script voor een héél kort gesprekje zou er zo uit kunnen zien:

Erik (enthousiast): "Hallo!"

George (gehaast): "Tot ziens."

Je ziet dat tussen haakjes vaak aanwijzingen worden gegeven voor de toon waarop gesproken wordt.

Kleuren

4.a Kleuren en gevoelens

Voor deze opdracht kun je het beste in groepjes werken.

- Maak een lijst met daarop vijf kleuren. Geef dezelfde lijst aan twee andere kinderen. Schrijf bij elke kleur twee bijvoeglijke naamwoorden die je vindt passen bij die kleur. Bijvoorbeeld:

GEEL 1. Vrolijk
2. Fel

Vergelijk de lijstjes. Over welke kleur denken jullie het meest hetzelfde?

En over welke kleur het meest verschillend? Heb je daar een verklaring voor?

4.b Sommige mensen dromen in kleuren. Dan is het moeilijk om je voor te stellen hoe het is om in zwart/wit te dromen. Andersom ook. Ga na hoeveel kinderen in je klas in zwart/wit dromen en hoeveel in kleur.

4.c Vroeger waren films en foto's alleen zwart/wit. Nu nog kiezen sommige mensen liever voor zwart/wit dan voor kleur. Kun je je voorstellen dat mensen dat liever zien? Waarom?

4.d Sommige mensen zien in hun hoofd elke dag van de week met een eigen kleur. Jij ook? Onderzoek wie van jouw klas de weekdays in kleur ziet en wie niet. Vergelijk de kleuren met elkaar!

4.e De feesten die we allemaal kennen hebben ook hun eigen kleuren. Schrijf op welke kleuren volgens jou horen bij Kerstmis, bij Pasen en bij carnaval. Zeg tegen een ander alleen de kleuren en laat ze er het feest bij bedenken. Klopt het?

5.a Kleuren en taal

Bedenk uitdrukkingen met kleuren erin.

Bijvoorbeeld: je groen en geel ergeren.

Zouden alle kleuren even vaak voorkomen? Waarom? Waarmee heeft dat te maken, denk je?

5.b Sommige kleuren staan voor een begrip. Wat betekent:

- windenergie is groene energie
- Als oranje speelt, gaat mijn zus uit haar dak
- (en als je de vorige gevonden hebt: waarom ORANJE?)
- Het is een grijze dag vandaag
- Een zwarte bladzijde in de geschiedenis
- Bij de verkiezingen heeft rood gewonnen.
- En vooral: waar komt die kleur vandaan?

Kleuren

3. Kleuren mengen

Het mengen van kleuren kan op verschillende manieren:

- je kunt verf mengen en dan de gemengde kleur gebruiken
- je kunt ook op een schilderij of tekening de kleuren over of door elkaar aanbrengen
- en ZELFS kun je je OGEN de kleuren laten mengen: als je kleine vlekjes kleur gebruikt, dan zien je ogen een gemengd beeld. Een televisie werkt zo. En bij sommige oude strips zie je het ook, wanneer je een kleurvlakje door een loep bekijkt.

3.a Dat kun je dus zelf ook:

Gebruik de drie hoofdkleuren om op papier kleuren te 'mengen' door kleine puntjes of vlakjes kleur naast elkaar te gebruiken. Voor groen zet je dus gele en blauwe vlekjes dicht naast elkaar.

Probeer eerst hoe groot de afstand moet zijn om je ogen de kleuren te laten mengen. Ben je er te dicht bij, dan zie je de losse vlekjes namelijk weer.

3.b Lukt het je om meer dan drie nieuwe kleuren te mengen?

Probeer dat uit op 5 tot 8 van je klasgenoten: zien zij de kleur die jij bedoeld had? Breng hun reacties in kaart.

- Is er één kleur waarbij het niet werkt, of meer kleuren?
- Wat zijn je conclusies?
- Wat zou je een volgende keer anders kunnen aanpakken?

Telefoonpraat

- Schrijf een script over de volgende gebeurtenissen.
Pas op: wees héél precies met je leestekens en let ook op hoofdletters en spaties natuurlijk.
 - Je neemt de telefoon aan.
 - Iemand antwoordt als je de telefoon opgenomen hebt.
 - Je spreekt een boodschap in op iemands voice-mail of antwoordapparaat.
 - Iemand belt terug.
 - Je vraagt om informatie.
 - Je vraagt een nummer op bij de inlichtingendienst.
 - Je belt het alarmnummer.
 - Je maakt een afspraak (bijvoorbeeld met de tandarts).
 - De verbinding wordt plotseling verbroken.
 - Je krijgt iemand aan de telefoon die het verkeerde nummer gedraaid heeft.
 - Een telefoongesprek waarin niemand eigenlijk iets zinnigs zegt.
- Als je hele korte scriptjes hebt gemaakt, probeer dan eens een wat langer gesprek te schrijven. Misschien wordt het wel een spannend verhaal, waarin onverwachte dingen gezegd worden.
- Laat iemand anders jouw scripts eens lezen. Hoe kun je ze verbeteren zodat er precies staat wat jij bedoelde?
- Jouw gesprek kan ook een toneelstukje worden...
Schrijf jij het script? Kies een klasgenoot om het toneelstukje mee op te voeren of spreek het in op een cassettebandje.

RUIMTELIJK/CREATIEF

Kleuren

Zwaarte van de opdrachten

1.
2.
- 3.a
- 3.b
- 4.a
- 4.b
- 4.c
- 4.d
- 4.e
- 5.a
- 5.b

Korte inhoud

Deze les is bedoeld om de creativiteit van leerlingen te stimuleren. Er worden allerlei verschillende manieren in voorgesteld om over kleuren na te denken.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Behalve sociaal-emotionele vaardigheden (wat vind je zelf van bepaalde kleuren; wat vinden je klasgenoten? Kunnen jullie de verschillen in subjectieve beleving beschrijven?) is de les ook opgezet om creatief denken te stimuleren. Vooral de opdracht "Kleuren mengen" biedt kansen voor creativiteit.

Er zijn ook opdrachten om de kinderen informatie te laten opzoeken (over de werking van een prisma en de regenboog).

De les in uw klas

De les is geschikt om een kind alleen aan te laten werken. Aan u de beslissing of u een opdracht meegeeft of het kind zelf laat kiezen.

Een aantal opdrachten leent zich meer voor groepswork.

De gehele les is zonder meer geschikt voor een project van de hele klas.

De tijd per opdracht varieert van 30 minuten tot 1? uur.

Uitkomsten

Opdracht 5

Kleuren en taal

- Je groen en geel ergeren
- Rood zien van kwaadheid
- Blauw van de kou
- Groen van nijd
- Wit van schrik

De kleuren die het meeste voorkomen in dit soort uitdrukkingen hebben met lichaamsfuncties te maken.

Je ziet er *wit* uit, wanneer het bloed uit je gezicht wegtrekt (schrik), en *rood* als het er instroomt (*blauw*). Iemand die *héél wit* ziet (bijvoorbeeld van de kou), lijkt een *blauwige* zweem over zijn gezicht te krijgen. *Groen* en *geel* zijn de kleuren die met de GAL worden geassocieerd (dat zie je wanneer je gal overgeeft: dat is *geel* of *groen*).

De gal werd geassocieerd met boosheid en afgunst. Vandaar deze kleuren in die uitdrukkingen die met boosheid te maken hebben.

Groene energie: goed voor het milieu, en de natuur (planten) is overwegend *groen*. *Oranje* wordt beschouwd als de nationale kleur. Het is daardoor de aanduiding geworden voor het nationale elftal. De kleur komt van de naam van Willem van *Oranje*. Een *grijze* dag zegt iets over de kleur van het daglicht bij slecht weer door bewolking. Een *zwarte* dag (*zwart* is de kleur van de rouw) duidt aan dat er slechte dingen gebeurd zijn op die dag. *Rood* staat voor het socialisme.

Wij van de redactie weten niet precies waarom dat zo is en hebben ook op het internet geen antwoord gevonden. We kunnen natuurlijk wel denken aan de rode dageraad van een nieuwe wereld, of het rood van vuur en revolutie, maar dat is geen *precies* antwoord, dat zijn associaties. Als uw leerling *wél* met een goede verklaring komt, laat hem of haar dan de bron opschrijven en een brief of mail schrijven aan de redactie van *Vooruit!*

RUIMTELIJK/CREATIEF

Kleuren

Een wereld zonder kleur kunnen wij ons haast niet voorstellen.

Ons eten, de bloemen, de dieren, auto's, alles heeft kleur. En als iets niet genoeg kleur heeft dan zorgen we wel dat er kleur komt: we verven ons huis, ons haar en onze snoepjes! We moeten ook vaak kleuren kiezen: welke kleur t-shirt, auto, of prullenbak zullen we nemen?

1. Regenboog

Als je over kleuren wilt nadenken en je wilt alle kleuren bij elkaar zien, dan kun je een regenboog tekenen. Weet je eigenlijk de volgorde van de kleuren? Die is altijd hetzelfde. Eén aanwijzing: de kleuren van de regenboog lopen in elkaar over.

2. Kleurencirkel

Je kunt kleuren ook op een andere manier rangschikken: met een kleurencirkel. Er zijn drie hoofdkleuren. Weet jij al welke? Met deze drie kleuren (de primaire kleuren), kun je alle andere kleuren mengen.

Teken een grote cirkel. Zet de drie hoofdkleuren erop, zover mogelijk uit elkaar. Tussen de hoofdkleuren in komen de andere, secundaire kleuren. Tussen geel en rood bijvoorbeeld komt oranje. Kleur de cirkel zo veel mogelijk vol. Lopen de kleuren mooi in elkaar over?

Deze opdracht kun je maken met verf, maar ook met kleurpotloden, door de kleuren voorzichtig over elkaar heen te zetten.

